

W numerze m.in.:

- *regulamin wynagradzania*
- *przepisy prawne dla bibliotekarzy*
- *język haseł przedmiotowych*
- *warto poszukać w Internecie*
- *niepełnosprawni są wśród nas – rodzaje niepełnosprawności*

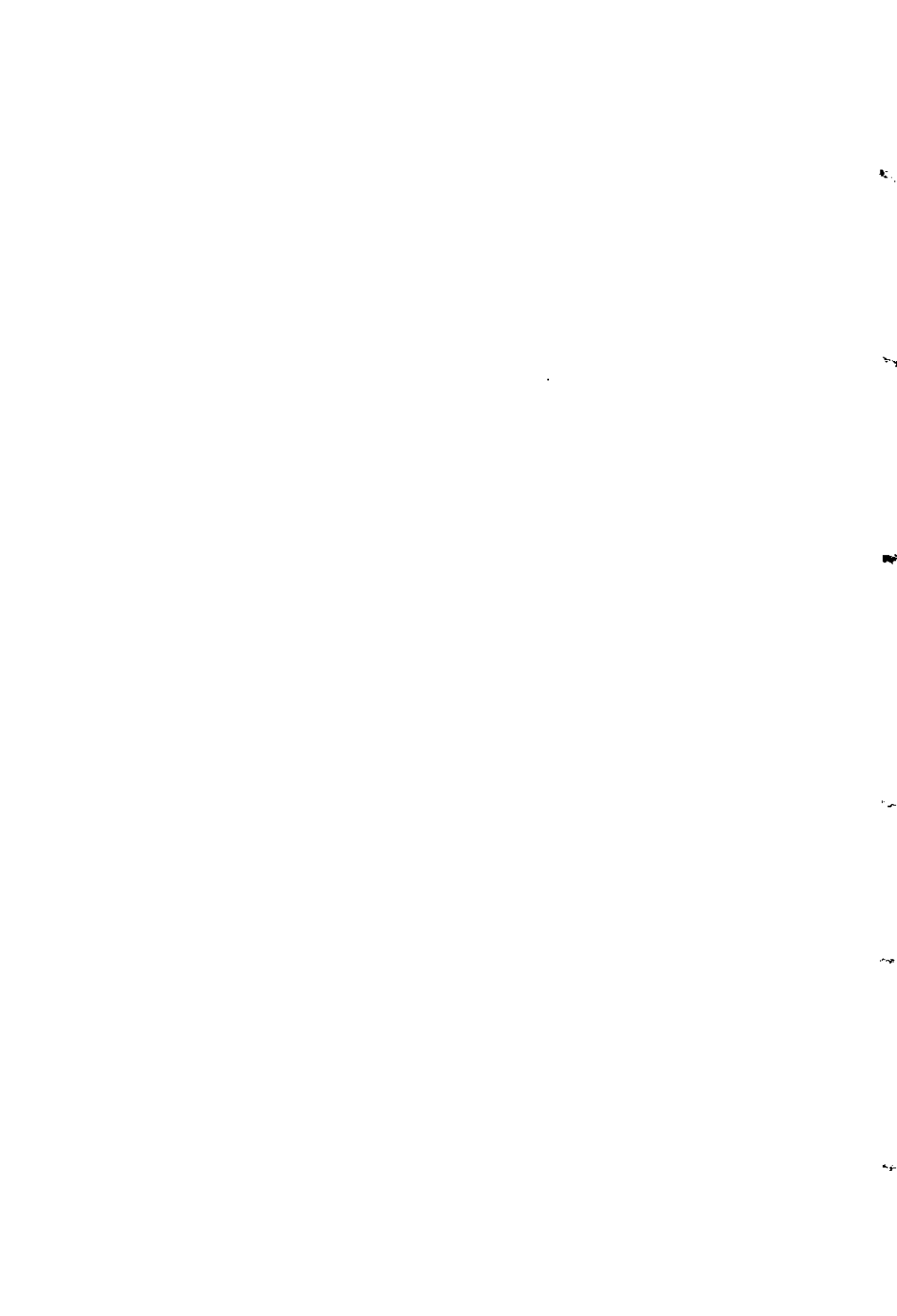
Wojewódzka Biblioteka Publiczna
w Katowicach

CZYTELNIA

Pomagamy sobie w pracy

opolski kwartalnik
informacyjno-metodyczny

3/2000

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
im. Emanuela Smółki
w Opolu

POMAGAMY SOBIE W PRACY
Opolski kwartalnik informacyjno-metodyczny

Rocznik XLV

Nr 3

Opole 2000

Zespół redakcyjny:

Małgorzata Bartoszewska
Alicja Bujak
Joanna Czarkowska-Pasierbińska
Hanna Jamry
Violetta Łabędzka
Piotr Polus
Anna Śliwińska

ISSN 1427-8936

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smołki
45-081 Opole, ul. Piastowska 18 - 20
Tel.red. 453-64-74

Pracownia Małej Poligrafii WBP w Opolu
Nakład 170 egz.

Spis treści

Violetta Łabędzka

Kronika wydarzeń społeczno-kulturalnych
województwa opolskiego (styczeń-czerwiec 2000 r.) 5

Jadwiga Sadowska

Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej końca lat 90. 10

Małgorzata Siemież

Niepełnosprawni są wśród nas, tylko gdzie i kto?
Rodzaje niepełnosprawności 27

Aleksandra Paniewska

Warto poszukać w Internecie... 37
Komputery z drugiej ręki 38

Monika Wójcik

Dni Kultury Austriackiej w Opolu 15 – 16 maja 2000 r. 40

Regina Kapalka

Jerzy Lipka - twórca ludowy 46

Ludwika Pająk

Zgaduj - zgadula „Czy znasz utwory Jana Brzechwy?” 55

Małgorzata Bartoszewska

Życie i twórczość Władysława Stanisława Reymonta 60

Regulamin wynagradzania 66

Konferencje * spotkania 78

Z życia SBP 80

Nowości o Śląsku Opolskim
propozycje do księgozbioru podręcznego 81

Biblioteka na wesoło 84

Wkładka

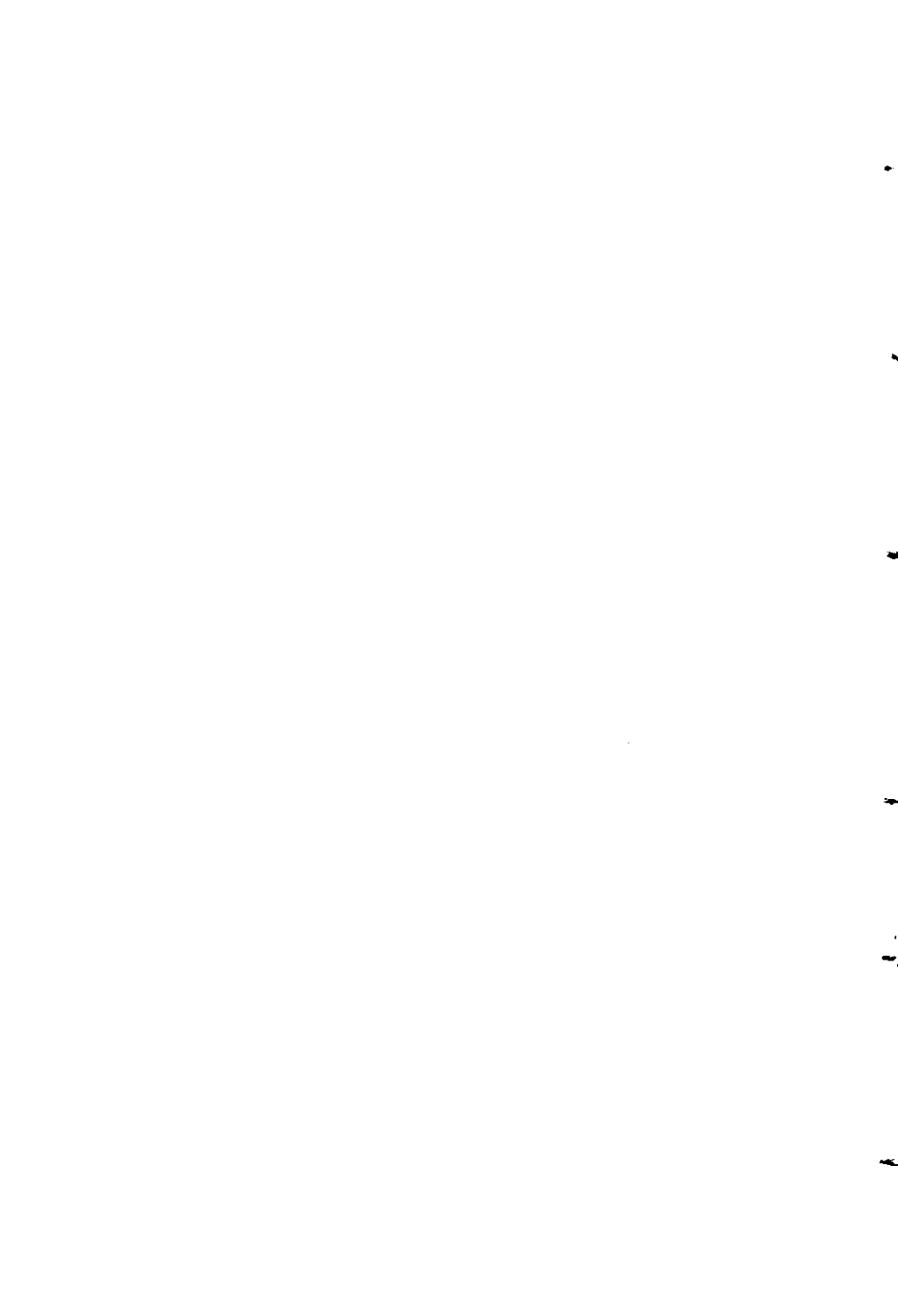
Teresa Mazur

Na wakacjach – odkryj świat wiedzy

Dodatek

Piotr Polus

Prawo dla bibliotekarzy (wykaz aktów prawnych)

**Kronika wydarzeń społeczno-kulturalnych województwa opolskiego
(styczeń-czerwiec 2000 r.)**

styczeń

16.01 I Gminny Przegląd Zespołów Kołędniczych (Tarnów Opolski)

17.01 Wyemitowano pierwszą audycje Opolskiej Telewizji Regionalnej

20.01 Otwarcie Galerii Muzeum Śląska Opolskiego. Zaprezentowano 40 płócien polskich malarzy oraz 30 płócien i 7 akwarel autorstwa Jana Cybisa

22.01 XV Przegląd Zespołów Kołędniczych „Herody” (Lewin Brzeski)

W Przeglądzie wystąpiło 8 zespołów, na które złożyło się ponad 250 kołędników. Berło Heroda otrzymał zespół „Tradycja” z Zespołu Szkół Mechanicznych w Głubczycach.

23.01 Minęło 25 lat od pierwszej premiery w Teatrze im. Jana Kochanowskiego, który miał za sobą trzydzieści lat istnienia jako Teatr Ziemi Opolskiej. W styczniu 1975 roku otrzymał nowe imię oraz jeden z najnowocześniejszych budynków teatralnych w kraju – trzecią pod względem wielkości scenę po Teatrach Polskich w Warszawie i Łodzi. Kierownictwo teatru objął Bogdan Hussakowski, który w sferze artystycznej za cel postawił sobie widowiskowość i szeroki odbiór. Teatralne programy zdobione były wówczas rysunkami Andrzeja Mleczki.

24.01. W wieku 78 lat zmarł Marian Nowak – wybitny rzeźbiarz, autor m.in. statuetki Karolinki przyznawanej na opolskim festiwalu piosenki oraz posagu Pegaza zdobiącego opolską dzielnicę „Chabry”.

24.01 Finał V Wojewódzkiego Turnieju Recytatorskiego „O Buławę Hetmańską”. W finale wzięło udział 36 uczestników.

luty

Na wyrobisku koło Krasiejowa odkryto szczątki prehistorycznych ga-

dów, w tym bardzo rzadkiego dinozaura.

5.02 Gerhard Bartodziej został odwołany ze stanowiska przewodniczącego Związku Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych.

11.02 Rozstrzygnięcie VII Konkursu Literackiego „Krajobrazy Słowa”, zorganizowanego przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Kędzierzynie-Koźlu.

Konkurs przebiegał w dwóch kategoriach: poezji i prozy, wzięło w nim udział 174 autorów. Laureatami w dziedzinie prozy zostali: Elżbieta Dziewońska (Nagroda Specjalna Marszałka Województwa Opolskiego), Andrzej Piotr Nowik i Anna Czujnowska (dwie równorzędne nagrody); w dziedzinie poezji: Grzegorz Tomicki (Nagroda Prezydenta Miasta), Wojciech T.Brzoska, Mariusz Tenerowicz (nagrody równorzędne), Helena Ostaszewska (nagroda SBP, Koło Kędzierzyn-Koźle), Mariusz Cezary Kosmala, Anna Marcinek-Drozdelska, Iwona Michalec, Katarzyna Ewa Zdanowicz (wyróżnienia honorowe).

16.02 Obowiązki rzecznika Wojewody Opolskiego objął dyrektor gabinetu wojewody Robert Macierzyński.

24.02 Rada Miasta Opola wyraziła zgodę na postawienie na placu Wolności pomnika „Brońmy swego opolskiego”.

26.02 Obchody 10. rocznicy utworzenia Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim.

marzec

4.03 Rozdanie „Złoty Spinek” – dorocznych nagród przyznawanych przez Nową Trybunę Opolską. Laureatami trzeciej edycji nagrody zostali: Teresa i Kazimierz Jednorogowie – postawa społeczna, Wojciech Toporowski – promocja Opolszczyzny, Paweł Kozerski – działalność kulturalna, Edyta Górniak – działalność kulturalna, Piotr Miczka – samorządność, Josel Czerniak – biznes, abp Alfons Nossol – nagroda specjalna.

6.03 Zmarł Andrzej Pierszkała, opolski poeta.

10.03 Honorowy doktorat Uniwersytetu Opolskiego otrzymał prof. Janusz Tazbir.

16-17.03 XII Kędzierzyńsko-Kozielski Przegląd Piosenki Żeglarskiej „Szantki 2000”

31.03 VII Wojewódzki Konkurs Gawędziarski „Śląskie Beranie” (Izbicko)

W czasie konkursu mającego służyć pielęgnowaniu i chronieniu od zapomnienia śląskiej mowy, widzowie mogli podziwiać, oprócz recytatorskich i aktorskich zdolności młodych wykonawców, autentyczne śląskie stroje.

Przyznanie przez marszałków województw opolskiego i śląskiego Nagród artystycznych „Złote Maski”. Laureatami z Opola zostali Judyta Paradzińska z Teatru im. Jana Kochanowskiego i Zygmunt Babiak z Opolskiego Teatru Lalki i Akiora im. A. Smolki. Wręczenie nagród nastąpiło w Teatrze im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach z okazji Międzynarodowego Dnia Teatru.

kwiecień

2-9.04 **XXV Opolskie Konfrontacje teatralne „Klasyka polska”**

Bezapelacyjnym zwycięzcą tegorocznych Konfrontacji został Grzegorz Jarzyna, reżyser „Magnetyzmu Serca” (Teatr Rozmaitości z Warszawy), najwyżej ocenionego przez jurorów.

8.04 **XXX Chorażwiany Festiwal Piosenki Harcerskiej (Opole)**

Tegoroczny festiwal, w którym wzięło udział 250 wykonawców, był okazją do wręczenia odznaczeń; Komendantowi Chorażwi Opolskiej – hm Miroslawowi Mandrydze – Orderu Uśmiechu, a prezesowi Elektrowni Opole – Józefowi Pękałe – laski skautowskiej – najwyższego odznaczenia przyznawanego przez Naczelnika ZHP przyjacielom, wspierającym harcerstwo.

8.04 **V Przegląd Zespołów tanecznych „Piłsawidła 2000” (Ozimek)**

W tym roku w Ozimku ponad 70 grup tanecznych pokazało blisko 150 tańców ludowych, scenicznych, inscenizacji tanecznych. Grand Prix otrzymał zespół „Siera” z Krapkowic.

9-16.04 **Dni Muzyki Pasyjnej (org. FO)**

Zgodnie z tradycją Dni Muzyki Pasyjnej odbywają się zawsze w okresie Wielkiego Postu i wypełnione są muzyką poważną symfoniczno-oratoryjną.

Na program tegorocznych Dni złożyły się klasyczne arcydzieła wielkich mistrzów m.in.: J.S.Bacha, W.A.Mozarta, G.F.Haendla, W.Lutosławskiego.

15.04 **VIII edycja Konkursu Recytatorskiego Poezji Jenieckiej „Nie traćmy pamięci” (Łambinowice)**

W konkursie wzięło udział 123 uczestników ze szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich województwa opolskiego.

maj

2.05 W gronie laureatów dorocznych nagród i medali im. W.Korfantego znalazła się prof. Teresa Smolińska z Uniwersytetu Opolskiego. Nagrodę przyznaje Związek Górnośląski za cenne osiągnięcia w dziedzinie utrwalania wartości kulturowych i obyczajów Śląskich.

7.08. Wybrano najwspanialszą Opoiankę Roku „Złota Babę 2000”. Została nią Ewa Zgadzaj-Martyniuk, radna z Kluczborka.

7-9.05 2927 minut czytania „Chłopów” non stop. Wydarzenie mające na celu upamiętnić Rok Reymontowski miało miejsce w Strzelcach Opolskich. W maratonie wzięło udział 98 osób.

15-25.05 I Opolskie Dni Kultury Krajów Anglojęzycznych

W ramach imprezy doszło m.in. do spotkania z Williamem Whartonem oraz Dianą Hicks.

15.05 Na zaproszenie Szkoły Języków Obcych „Optima” przyjechał do Opola Whilliam Wharton.

15-16.05 I Dni Kultury Austriackiej w Opolu (współorganizatorem była WBP)

25.05-18.06 Święto Kwitnącej Azalii

Wśród wykonawców tegorocznych koncertów znaleźli się Stefania Toczyska oraz Konstanty Andrzej Kulka.

21.05, 4.06, 10-11.06, 18.06, 25.06 V Wojewódzki Przegląd Amatorskiej Twórczości Ludowej „Wiatraki”

Impreza organizowana jest co dwa lata przez Opolskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe. W tym roku do udziału w „Wiatrakach” zgłosiło się blisko 80 zespołów. Imprezy odbywały się w Tarnowie Opolskim, Gogolinie, Namysłowie. Przegląd zakończył koncert laureatów w Skansenie w Opolu-Bierkowicach.

czerwiec

3-4.06 III Wystawa Twórców Ludowych Pogranicza

Swoje wyroby zaprezentowało 191 wystawców z całej Polski i Czech. Ekspozycji patronował wojewoda opolski oraz konsulowie generalni Republiki Czeskiej w Katowicach i Rzeczypospolitej Polskiej w Ostrawie. Ekspozycji towarzyszyły występy polskich i czeskich zespołów ludowych.

5-6.06 **Przez Czerń Film Festiwal. Ogólnopolski Festiwal Filmu Niezależnego (Opole)**

16-18.06 **VII Festiwal Piosenki Angielskiej „Face the Music” w Brzegu.** Grand Prix otrzymała Monika Urlik z Wrocławia.

22-25.06 **IV Ogólnopolskie Spotkania Zespołów Artystycznych Mniejszości Narodowych i Etnicznych „Źródło 2000” (Dobroźń)**

22-23.06 **37.KFPP Opole 2000**

Laureatami Grand Prix opolskiego festiwalu została Budka Suflera. najwięcej, bo aż cztery statuetki „Superjedynek” (plebiscytu publiczności) zdobyła Kayah, za najlepszego wokalistę uznano Krzysztofa Cugowskiego, najlepszy album rockowy – O.N.A, a najlepszą płytą taneczną – Stachurski.

23.06 Prezydent Opola przyznał nagrody twórcom kultury za wybitne osiągnięcia. Laureatami zostali: Krzysztof Nurkiewicz – poeta, kompozytor, wokalista, Elżbieta i Alfred Willimowie – muzycy, twórcy chóru Schola Cantorum Opoliensis Legenda – za całokształt twórczości artystycznej.

25.06 Odsłonięcie i poświęcenie Pomnika Papieża Jana Pawła I na Górze św. Anny. Monument zaprojektował i wyrzeźbił prof. Gustaw Zemła. Ma 3,70 m wysokości i waży 1241 kg.

ŻARTY Z PÓLEK ŻARTY Z PÓLEK ŻAR

Hrabia z biblioteki wola lokaja:

– Janie, przynieś szklankę wody, tylko szybko!

Lokaj przyniósł. Po chwili:

– Janie, przynieś drugą szklankę wody, tylko się pośpiesz!

Za trzecim razem lokaj stwierdza:

– Pan hrabia nie powinien tyle pić.

– Janie, nie gadaj tyle, biblioteka się pali.

Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej końca lat 90.

1. Podstawy metodyczne

Język haseł przedmiotowych stosowany jest w BN od połowy lat 50. Od 1955 r. prowadzony jest w BN katalog przedmiotowy, początkowo na podstawie kart centralnie drukowanych, od 1957 r. hasła przedmiotowe zamieszczane są w opisach „Przewodnika Bibliograficznego”.

Podstawą JHP BN jest metodyka opracowana przez Adama Łysakowskiego, zawarta w podręczniku „Katalog przedmiotowy” (1946). Metodyka ta z nieznymi modyfikacjami obowiązuje do dnia dzisiejszego. Na podstawie zaleceń Łysakowskiego tworzone katalogi przedmiotowe również w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie (1929 r.), Bibliotece Gdańskiej PAN (1946 r.), Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego (1946 r.), Bibliotece Jagiellońskiej (1950 r.), Książnicy Miejskiej w Toruniu (1953 r.), Bibliotece UMCS (1957 r.), Bibliotece Miejskiej w Łodzi (1965 r.), Bibliotece WSP w Rzeszowie (1967 r.).

Słownictwo ogólne JHP BN, tj. tematy i określniki zarejestrowane jest w „Słowniku języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej” opracowanym przez Janinę Trzcinińską i Ewę Stępniakową. W 1997 r. ukazało się trzecie wydanie Słownika podające stan na koniec 1996 r. Ponadto co pewien czas (co kwartał, ostatnio co 2 miesiące) wydawane są uzupełnienia do Słownika jako wkładki do „Przewodnika Bibliograficznego”.

Tematy jednostkowe: osobowe, korporatywne, geograficzne pierwotnie były prowadzone w postaci kartoteki kartkowej, obecnie są utrzymywane w postaci rekordów tzw. kartoteki wzorcowej w bazie danych w formacie USMARC. Podstawą do ustalania form tych tematów są te same normy, które obowiązują dla haseł opisu bibliograficznego.

Założenie, aby hasła osobowe, korporatywne oraz tytuły ujednolicone dla opisu bibliograficznego i opisu przedmiotowego były jednakowe zostało usankcjonowane w odpowiednich dokumentach międzynarodowych. W 1984 r. ukazały się wytyczne dla haseł opisu bibliograficznego: „Guidelines for Authority and Reference Entries” (GARE), w 1993 r. ukazało się podobne opracowanie dla haseł przedmiotowych: „Guidelines for Subject Authority and Reference En-

tries” (GSARE).

Prace nad ujednoczeniem haseł opisu bibliograficznego i przedmiotowego na forum międzynarodowym wiążą się z automatyzacją procesów bibliograficznych i realizowane są w ramach Programu UBCIM – Universal Bibliographic Control and International MARC (Powszechna Rejestracja Bibliograficzna i Międzynarodowy MARC), zgodnie z którym każdy kraj opracowuje swoje piśmiennictwo, ale wszyscy robią to według jednakowych zasad, umożliwiających wymianę rekordów na nośnikach elektronicznych.

BN, a zwłaszcza bibliografia narodowa dostosowuje się do tych zasad. Jednak, o ile zasady te są dosyć jasno określone dla opisu bibliograficznego i haseł osobowych, korporatywnych oraz tytułów ujednoczonych, o tyle nie są precyzyjne dla haseł przedmiotowych ogólnych, a zwłaszcza dla metodyki opisu przedmiotowego. Dlatego ciągle jeszcze nie można mówić o ujednoczeniu opisu przedmiotowego w skali międzynarodowej, aczkolwiek wiele krajów, zwłaszcza angielskojęzycznych przyjmuje jako wzorzec metodykę i Słownik Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie.

I zalecenia międzynarodowe i słownik Biblioteki Kongresu i JHP KABA (Katalogi Automatyczne Bibliotek Akademickich) opracowywany od początku lat 90. w polskich bibliotekach akademickich stosujących system VTLIS (m.in. Biblioteki: Uniwersytetu Warszawskiego, Wrocławskiego, Gdańskiego, Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka AGH, Biblioteka Akademii Rolniczej w Lublinie) nie pozostają bez wpływu na rozwój JHP BN. Nie oznacza to jednak rewolucji w metodyce opracowania przedmiotowego BN, a tylko stopniowe dostosowywanie się do tendencji międzynarodowych.

W ostatnich latach w związku z automatyzacją bibliotek obserwuje się wzrost zainteresowania hasłami przedmiotowymi. Ten sposób wyszukiwania jest też stosowany w większości bibliotecznych systemów komputerowych na świecie. Być może związane jest to z dominacją bibliotek amerykańskich, w których prawie 100% miało kartkowe katalogi przedmiotowe, a gdy wprowadzono komputery, wyszukiwanie za pomocą haseł przedmiotowych przeniesiono do systemów komputerowych. Może jest to związane z faktem, że hasła przedmiotowe są oparte na języku naturalnym, a tym samym są bliższe użytkownikowi niż np. symbole klasyfikacyjne.

Biblioteki często zadają pytanie o przyszłość JHP BN, o kierunek jego rozwoju, zwłaszcza w kontekście JHP KABA. Pytają o podobieństwa i różnice między tymi dwoma językami. W podtekście tych pytań leży pewien niepokój o to, czy nie popełniają błędu stosując ten lub inny JHP. Na jakich podstawach metodycznych mają się oprzeć. Wreszcie w jakim stopniu mogą same tworzyć JHP. Czy JHP dla katalogu kartkowego i dla katalogu komputerowego jest tym samym czy zupełnie innym językiem. Na pytania te postaram się odpowiedzieć

dalej. Zacznijmy od tematów, które są podstawową kategorią języka hasel przedmiotowych.

2. Tematy osobowe

Tematy osobowe występujące w opisach przedmiotowych dotyczą postaci rzeczywistych, mitologicznych, literackich oraz rodzin i rodów. Zgodnie z zaleceniami międzynarodowymi forma hasel dotyczących osób fizycznych musi być identyczna z formą hasła przyjętą dla opisu bibliograficznego. Obecnie opieramy się na normie PN-N-01229 Hasło opisu bibliograficznego – Hasło osobowe oraz na opracowaniu M. Janowskiej pt. „Hasło osobowe. Wybór i zasady tworzenia w bibliografii narodowej i katalogach Biblioteki Narodowej” (Prace Instytutu Bibliograficznego nr 32 z 1998). Na tej samej normie opiera się JHP KABA.

Zasadnicza zmiana wprowadzona w JHP BN w 1998 roku dotyczy oddzielenia nazwiska od imienia przecinkiem i podawania przy każdej nazwie osobowej dat życia, np.:

Konopnicka Maria

Konopnicka, Maria (1842-1910)

Drugą zmianą był sposób podawania dopowiedzeń przy nazwach osobowych. Do połowy lat 80. dopowiedzenia stosowano do rozróżnienia nazw (starszy – młodszy), pojawiały się też przy świętych i błogosławionych, dostojnikach kościelnych i niekonsekwentnie przy świeckich. Oto przykłady ilustrujące ewolucję zapisu dopowiedzeń przy nazwach osobowych:

Franciszek z Asyżu św. (forma stosowana do połowy lat 80.)

Franciszek z Asyżu, św. (forma stosowana od połowy lat 80. do połowy 90.)

Franciszek z Asyżu (św.) (forma stosowana w latach 1996-97)

Franciszek z Asyżu (św. ; 1181?-1226) (forma stosowana od 1998 r.)

Jan III Sobieski (forma bez dopowiedzenia, spotykana jeszcze w 1987 r.)

Jan III Sobieski, król Polski (forma stosowana od 1985 do 1996 r.)

Jan III Sobieski (król Polski) (forma stosowana w 1997 r.)

Jan III Sobieski (król Polski ; 1629-1696) (forma stosowana od 1998 r.)

Ten sposób zapisywania dopowiedzeń obowiązuje również w JHP KABA.

2.1. Rodziny, rody, dynastie

Jeśli są one przedmiotem dokumentu, to powinny otrzymać odpowiedni samodzielny temat osobowy. Dla nazw polskich proponował Łysakowski formę w liczbie mnogiej, np.: Pacowie, Branicy, co jest zgodne ze zwyczajem języka polskiego. Tak postępuje się też w JHP KABA. W 1993 roku w JHP BN pojawiły się formy haseł na nazw rodzin i rodów w liczbie pojedynczej, z dopowiedzeniem: (rodzina), (ród), np.:

Chopin (rodzina)

Sapieha (rodzina)

Dodatkową zmianą, jaka nastąpiła w 1997 roku było zrezygnowanie z dopowiedzenia (dynastia) i zastąpienie go dopowiedzeniem (ród), np.:

Stuart (ród)

Habsburg (ród)

ale: Piastowie; Jagiellonowie.

Dla nazw obcych aż do połowy lat 90. stosowano formę spolszczoną, np.:

Borgiowie

Dientzenhoferowie

Od 1996 roku w JHP BN stosuje się formę oryginalną (lub transliterowaną), np.:

Borgia (rodzina)

Romanov (ród)

2.2. Postacie legendarne, mityczne, fikcyjne

Postacie legendarne i mityczne, jeśli były przedmiotem dokumentu, mogły otrzymywać samodzielne tematy z dopowiedzeniem, np.:

Abel (postać bibl.)

Izajasz (postać bibl.)

Jeśli zaś chodzi o postacie fikcyjne, będące tworem wyobraźni artystycznej, to Łysakowski proponował nie nadawać im samodzielnych tematów, poprzestając na nazwie dzieła. Obecnie dopuszcza się w JHP BN wprowadzanie tematów dla nazw osobowych fikcyjnych, zwłaszcza, gdy chodzi o motywy, wątki, np.: motyw Hamleta w literaturze lub motyw Fausta w muzyce i literaturze. W takich przypadkach hasło formuluje się według zasad dla osób fizycznych,

z dopowiedzeniem (postać lit.) a więc, np.:

Faust (postać lit.)

Baryka, Cezary (postać lit.)

Tak też postępuje JHP KABA.

2.3. Określniki przy tematach osobowych

Jeśli przedmiot-osoba nie był przedstawiany wielostronnie, monograficznie wtedy do tematu osobowego należało dodać odpowiedni określnik. Mówiąc o określnikach przy tematach osobowych Łysakowski dzieli je na dwie grupy: określniki jednostkowe i typowe określniki ogólne.

Określnikami jednostkowymi przy tematach osobowych mogły być tytuły dzieł (literackich, naukowych, filmowych, malarskich itp.), np.:

Moniuszko, Stanisław – „Halka”

Matejko, Jan – „Bitwa pod Grunwaldem”

Drugą grupę określników stanowiły typowe określniki ogólne. Zalicza się do nich następujące określniki: biografia (= życiorysy, pamiętniki, akta prawne, mowy, polemiki); estetyka; historia; język (= styl, słownictwo, gramatyka); krytyka; obchody (= uroczystości, jubileusze, rocznice, mowy pogrzebowe, wiersze weselne itp.); pamiątki (= domy, pomniki, tablice pamiątkowe, przedmioty należące do osoby); przekłady; tematyka; twórczość; zbiory (= przedmioty muzealne, książki, ekslibrisy).

Ponadto określnikami przy tematach osobowych mogły być nazwy wszystkich dziedzin wiedzy, z punktu widzenia których osoba była rozpatrywana, np.: anatomia, filozofia, psychologia, socjologia, religia, wychowanie.

Pod koniec lat 80. JHP BN stosował 28 określników ogólnych po tematach osobowych: album, beletrystyka, bibliografia, biografia, dyskografia, encyklopedia, etyka, film, filozofia, genealogia, ideologia, ikonografia, język, korespondencja, literatura, materiały konferencyjne, obchody, pamiątki, pamiętniki, polityka, przekłady, psychologia, publicystyka, recepcja, sanktuarium, teatr, wydawnictwa, wydawnictwa popularne.

W latach 90. do listy określników, które mogły być stosowane po tematach osobowych dodano: kult, księga pamiątkowa, małżeństwo, materiały pomocnicze dla szkół, szkice, twórczość, wydawnictwa i rękopisy. Lista tych określników podawana jest w „Słowniku JHP BN”.

3. Przedmioty – ciała zbiorowe. Tematy korporatywne

Ciała zbiorowe to różnego rodzaju instytucje i organizacje, które ogólnie podzielić można na dwie grupy: ciała o zasięgu międzynarodowym i krajowym, ciała o zasięgu lokalnym. Te pierwsze otrzymywały na ogół zawsze samodzielne tematy, te drugie stawały się określnikami przy tematach topograficznych.

3.1. Ciała zbiorowe międzynarodowe i ogólnokrajowe

Organizacje i instytucje międzynarodowe do ostatnich lat zapisywano w JHP BN formie spolszczonej (z jednym wyjątkiem: UNESCO; nazwa ta występowała w postaci skrótu angielskojęzycznego). Tak więc ciała korporatywne typu instytucji i organizacji międzynarodowych otrzymywały formę:

Międzynarodowa Organizacja Pracy
Światowa Organizacja Zdrowia
Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego

W wydaniu Słownika JHP BN z 1997 roku niektóre instytucje i organizacje międzynarodowe zaczęto zapisywać w formie oryginalnej lub transliterowanej, np.:

Labour Party (Wielka Brytania)
Ukrains'ka Povstans'ka Armija
Kommunisticeskaja Partija Sovetskogo Sojuza

Analizując nazwy ciał zbiorowych z hasłach przedmiotowych "PB" zauważyć można pewne niekonsekwencje i wahania co do stosowania form rozwiniętych i skróconych, np.:

KPP i Komunistyczna Partia Polski
RWPG i Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej

Zdecydowana większość organizacji i instytucji o zasięgu międzynarodowym i krajowym otrzymywała jednak temat w postaci oficjalnej polskiej nazwy rozwiniętej, np.:

Europejska Wspólnota Gospodarcza nie: EWG
Zjednoczone Stronnictwo Ludowe nie: ZSL

Pierwotnie tylko powszechnie znane organizacje i instytucje o zasięgu krajowym mogły otrzymywać samodzielne tematy. Niestety, trudno jest czasem orzec, co jest powszechnie znane, co ma charakter trwały i jest ważne. W rezultacie

prawie wszystkie organizacje i instytucje o zasięgu krajowym otrzymywały samodzielne tematy, np.:

Liga Morska

Młodzieżowy Ruch na Rzecz Przeciwdziałania Narkomanii "Monar"

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

Związek Plantatorów Roślin Okopowych

Zgodnie z zaleceniami projektu normy na hasło korporatywne (trwają końcowe prace nad jej ustanowieniem) wszelkie organizacje, instytucje, stowarzyszenia itp. powinny otrzymywać samodzielne hasła w formie oryginalnej. Do zasady tej jeszcze w BN nie stosujemy się w pełni, aczkolwiek już pojawiają się hasła korporatywne podawane w wersji oryginalnej, np.:

Hitlerjugend (Niemcy) (wcześniej: Młodzież – organizacje – Niemcy).

3.2. Ciała zbiorowe lokalne

Organizacje i instytucje o charakterze lokalnym nie otrzymywały w JHP BN samodzielnego tematu, ale nazwy ich stawały się określnikiem przy tematach topograficznych, a więc:

Warszawa – Akademia Medyczna – Klinika Urologii

Warszawa – Akademia Wychowania Fizycznego – Filia w Białej Podlaskiej

Warszawa – Amatorski Klub Filmowy „Sawa”

Warszawa – Biblioteka Narodowa – Instytut Bibliograficzny

Warszawa – Biuro Projektów Przemysłu Betonów

Warszawa – Państwowy Instytut Wydawniczy

Warszawa – Prywatna Wyższa Szkoła Handlowa

Warszawa – Towarzystwo Śpiewacze „Lutnia”

Obecnie tendencją jest, aby każda nazwa korporatywna występowała pod swoją nazwą oryginalną, a miejsce było dopowiedzeniem, np.:

Nationalsozialistische Arbeitspartei (Niemcy)

nie: Warszawa – Biblioteka Narodowa, ale: Biblioteka Narodowa (Warszawa)

nie: Kraków – Uniwersytet Jagielloński, ale: Uniwersytet Jagielloński (Kraków)

Tak postępuje JHP KABA.

4. Przedmioty – wydarzenia. Tematy chronologiczne

Wydarzenia historyczne, takie jak wojny, powstania, rewolucje otrzymywały odpowiednie tematy jednostkowe, natomiast inne przedsięwzięcia, takie jak: targi, wystawy, zjazdy, obchody określone kalendarzową datą roczną pierwotnie były uogólniane do nazwy rodzajowej.

Samodzielny temat chronologiczny składa się zazwyczaj z trzech części: rzeczownik oznaczający rodzaj faktu historycznego, dalej data i dopowiedzenie określające bliżej owo wydarzenie.

W praktyce JHP BN do połowy lat 90. samodzielne tematy chronologiczne otrzymywały wydarzenia typu: powstania, rewolucje, konfederacje, wojny, kadencje sejmowe, np.:

Konfederacja 1768-1772 r. Barska

Powstania 1591-1704 r. Kozackie

Rewolucja 1905 r.

Sejm 1788-1792 r.

Wojny 1563-1671 r. Polsko-szwedzkie

Od 1997 roku także bitwy zostały potraktowane w analogiczny sposób jak wojny, rewolucje i powstania i zaczęto dla nich tworzyć odpowiednie tematy typu:

Bitwa 331 r. p.n.e. pod Maratonem (wcześniej: Maraton – bitwa 331 r. p.n.e.)

Bitwa 1939 r. o Gdynię (wcześniej: Gdynia – bitwa 1939 r.)

Olimpiady, choć datowane otrzymywały początkowo tylko temat ogólny Olimpiada. Od 1990 roku zaczęto dodawać datę roczną i miejsce, np.:

Olimpiada 1988 r., Seul (wcześniej: Olimpiada)

Olimpiada zimowa 1988 r., Calgary (wcześniej: Olimpiada zimowa)

W wydaniu SJHP BN z 1997 roku wprowadzono dla olimpiad tematy chronologiczne na wzór haseł korporatywnych typu:

Olimpiada (23; 1984; Los Angeles, Stany Zjednoczone)

Olimpiada zimowa (15; 1988; Calgary, Kanada)

Podobnie było z soborami, które pierwotnie otrzymywały temat ogólny Sobór.

Etapem przejściowym było różnicowanie tematów za pomocą przymiotnika bez daty lub z datą, np.:

Sobór Watykański II

Sobór Efeski (431 r.)

Od 1998 roku sobory otrzymują temat zbudowany na wzór tematów korporatywnych typu:

Sobór Watykański (II ; 1962-1965)

Nie otrzymują do tej pory w JHP BN tematów jednostkowych chronologicznych datowane traktaty międzynarodowe. Są one wyrażane za pomocą tematu ogólnego: Umowy międzynarodowe. Wydaje się jednak, że hasła te powinny być budowane według wzorca haseł korporatywnych dla imprez.

5. Przedmioty – jednostki geograficzne. Tematy geograficzne i topograficzne

Wszelkie jednostki geograficzne Łysakowski podzielił na dwie grupy: większe terytoria naturalne i polityczne, dla których stosuje się tematy geograficzne oraz mniejsze jednostki geograficzne, dla których stosuje się tematy topograficzne.

Do pierwszej grupy zalicza: części świata, terytoria obejmujące grupę krajów (Słowiańszczyzna, Skandynawia), państwa współczesne i historyczne, większe terytoria naturalne lub etniczne (Siedmiogród, Prusy Wschodnie), szczepy i ludy.

Do drugiej grupy zalicza miejscowości, miasta, wsie, osiedla, porty, prowincje i dzielnice państwa, okręgi administracyjne, oceany, morza, zatoki, zalewy, cieśniny, rzeki, kanały, jeziora, wyspy, archipelagi, półwyspy, wybrzeża, przylądki, góry, wyżyny, niziny, pojezierza, zagłębienia, kotliny, pustynie, puszcze itp., jednostki astronomiczne (Mars, Księżyc, Syriusz).

Zarówno tematy geograficzne jak i topograficzne powinny być sformułowane w języku polskim, jeśli istnieje odpowiednia nazwa. Zasada ta jest zgodna ze współczesnymi zaleceniami międzynarodowymi. Jeśli nazwa geograficzna była wieloznaczna powinna być opatrzona dopowiedzeniem.

Zgodnie z zaleceniami Łysakowskiego tematami geograficznymi i topograficznymi stawały się nazwy wszelkich jednostek geograficznych. Jednak w praktyce JHP BN czasem stosowano uogólnienia, np. dotyczyło to pasm i szczytów górskich. Spotyka się tematy odpowiadające nazwie, jak np.: Tatry, Karkonosze, Mount Everest, Szrenica, ale w wielu przypadkach nazwy pasm górskich jak i niektórych szczytów były uogólniane, np.:

Tatry zamiast: Tatry Wysokie; Tatry Zachodnie

Sudety zamiast: Śnieżka

Beskidy zamiast: Beskid Sądecki, Beskid Śląski; Beskid Żywiecki

Od 1996 roku pasma i szczyty górskie otrzymują w JHP BN tematy adekwatne:

Tatry Wysokie ; Beskid Niski ; Karpackie, Pogórze

Niektóre nazwy geograficzne wielowyrazowe występują w formie zinwertowanej. Inwersji podlegały te nazwy geograficzne, których część stanowił rzeczownik pospolity typu: morze, zatoka, wyspa, góra, np. Kaspijskie Morze, Świętokrzyskie Góry, Białowieska Puszcza, Malajski Archipelag. Zasada ta była i jest przestrzegana w praktyce JHP BN. Od 1997 roku stosuje się przecinek między częścią pierwszą nazwy i pozostałymi, np.:

Białowieska Puszcza (forma stosowana do 1996 r., spotykana jeszcze w 1997 r.)

Białowieska, Puszcza (forma stosowana od 1997 r.)

Augustowski Kanał

Augustowski, Kanał

Innym zaleceniem Łysakowskiego dotyczącym nazw geograficznych, przestrzegany w JHP BN była reguła o pierwszeństwie form krótszych przed dłuższymi, jeśli takie funkcjonują, np.:

Adriatyk zamiast Adriatyckie Morze

Atlantyk zamiast Atlantycki Ocean

Powyższe zasady obowiązują również w JHP KABA.

5.1. Dopowiedzenia przy tematach geograficznych i topograficznych

Zgodnie z pierwotnym zaleceniem Łysakowskiego, dopowiedzenia przy tematach geograficznych i topograficznych mają objaśniać mało znane miejscowości lub odróżniać tematy o tej samej nazwie. Do początku lat 90. JHP BN stosował się do tej zasady, dodając dopowiedzenia (pierwotnie po przecinku, obecnie w nawiasie okrągłym) tam, gdzie było to niezbędne ze względów znaczeniowych lub informacyjnych, np.:

Bóbr

Bóbr (rzeka)

Wisła (miasto)

Wisła (rzeka)

oraz sytuacji, gdy dopowiedzenie różnicowało zakresy tematu, np.:

Gniezno (archidiecezja)

Gniezno (diecezja)

Gniezno (okręg)

W 1996 roku zaczęto stosować dopowiedzenie lokalizujące w postaci nazwy miasta wojewódzkiego, np.:

Sanok (woj. Krosno)

Ujście (woj. Piła)

Zasada ta obowiązywała do końca 1998 roku, tj. do czasu wprowadzenia w Polsce ostatniej reformy administracyjnej. Od 1999 roku dopowiedzeniem lokalizującym stała się nazwa województwa, np.:

Gniezno (woj. Wielkopolskie)

Sieradz (woj. Łódzkie)

W przypadku nazw miejscowości spoza Polski dopowiedzeniem lokalizującym od 1996 roku jest nazwa kraju, np.:

Nowy Meksyk (Stany Zjednoczone)

Wilno (Litwa)

Od roku 1996 zaczęto stosować dopowiedzenia identyfikujące (objaśniające) przy jednostkach fizjograficznych (formy te zostały zarejestrowane w wydaniu Słownika JHP BN z 1997 roku), ale obecnie zrezygnowano z tego typu dopowiedzeń, np.:

Atlantyk (ocean) – obecnie tylko: Atlantyk

Bieszczady (góry) – obecnie tylko: Bieszczady

Mamry (jezioro) – obecnie tylko: Mamry

Dopowiedzenia identyfikujące i lokalizujące otrzymały postać znormalizowaną, z zachowaniem kolejności: dopowiedzenie lokalizujące, dopowiedzenie objaśniające, np.:

Abchazja (Gruzja ; rep. Autonom).

Kalifornia (Stany Zjednoczone ; stan)

Spitsbergen (Norwegia ; wyspa)

Zakopane (woj. małopolskie ; parafia)

Zurich (Szwajcaria ; kanton)

6. Tematy ogólne

Ta grupa tematów odnosi się do obiektów niejednostkowych. Reprezentowana jest przez nazwy ogólne. Nie przewidujemy tu zasadniczych zmian metodycznych, choć podobnie jak przy tematach jednostkowych zmieniono sposób zapisu dopowiedzeń – obecnie w nawiasie okrągłym.

Analiza tematów zamieszczanych we wkładkach do „PB” pozwala zauważyć wprowadzanie coraz bardziej szczegółowej terminologii typu: Kancelaria Prezydenta RP; Kasa fiskalna; Konwersja danych; Konwersja retrospektywna; Mandat polityczny; Mandat poselski; Neokatechumenat; Piękno; Rzecznik praw dzieci; Sukces; Zatrudnienie nielegalne.

Ogólnie można powiedzieć, że następuje tu coraz większe uszczegółowienie tematów, a dokumenty otrzymują coraz bardziej adekwatne hasła przedmiotowe. Widać to na nazwach zawodów, nazwach samochodów, statków, urządzeń, ras zwierząt. Ale np. nie wprowadziliśmy nazw narodów, które mają własne terytorium, co zrobiono w JHP KABA, np. nie: Polacy, Rosjanie, ale Polska – ludność, Rosja – ludność.

Aby zilustrować kierunek zmian metodycznych pokażemy to na przykładzie książek o psach.

Tytuł: Owczarek niemiecki (PB86)=
Hasło przedm.: Pies – hodowla

T.: Owczarek niemiecki (PB93)=
Hp.: Pies domowy – hodowla

T.: Owczarek niemiecki (PB98)=
Hp.: Owczarek niemiecki – hodowla

Uszczegółowianie tematów nie oznacza jednak całkowitej identyczności form. Oto przykłady odmienności w formułowaniu tematów (formy synonimiczne) między JHP BN i JHP KABA :

JHP KABA:	Etyka medyczna Świadomość historyczna	JHP BN:	Etyka lekarska Świadomość społeczna Antropogeografia
	Geografia człowieka Prawo konstytucyjne		Prawo państwowe

Nieco inny charakter mają odmienności w wyrażaniu przedmiotu, przedstawione poniżej:

JHP KABA:	Badania rynku	JHP BN:	Rynek – badanie
-----------	---------------	---------	-----------------

Etyka pracy
 Filozofia przyrody
 Fizyka ciała stałego
 Mechanika skał
 Medycyna ludowa

 Psychologia religii

Praca – etyka
 Przyroda – filozofia
 Ciało stałe – fizyka
 Skały – mechanika
 Lecznictwo –
 etnografia
 Religia –
 psychologia

7. Określniki

Rolą określników jest wskazywanie aspektów i ujęć tematów (określniki ogólne rzeczowe), ich lokalizacji przestrzennej (określniki geograficzne) i czasowej (określniki chronologiczne). Wskazują również formę dokumentu (określniki formalne).

7.1. Określniki ogólne rzeczowe

Określniki ogólne w metodyce A. Łysakowskiego i potem BN z założenia były uogólniane, a ich lista wyraźnie ograniczona. Nie oznacza to jednak, że ich liczba nie powiększa się, aczkolwiek nie przekracza ona obecnie 350, a roczny przyrost wynosi ok. 20. Nieco inaczej traktowane są określniki w JHP KABA. Oto kilkanaście przykładów ilustrujących różnice pomiędzy JHP BN i JHP KABA w zakresie form określników ogólnych:

JHP KABA:	aspekt antropologiczny	JHP BN:	antropologia
	aspekt moralny		etyka
	aspekt medyczny		medycyna
	aspekt religijny		religia
	aspekt socjologiczny		socjologia
	historia religijna		religia – historia
	intrygi, tematy		tematyka
	konferencje		materiały konferencyjne
	rozmieszczenie geograficzne		geografia
	studia i nauczanie		nauczanie
	sytuacja gospodarcza		gospodarka
	sytuacja społeczna		socjologia
	tematy, motywy		tematyka
	warunki pracy		praca

właściwości mechaniczne
zastosowanie w leczeniu

mechanika
stosowanie –
medycyna

7.2. Określniki jednostkowe

Określniki jednostkowe w naszej dotychczasowej praktyce stanowiły dosyć rozbudowaną grupę. I tak przy tematach osobowych były to tytuły dzieł, np.: Matejko Jan – „Bitwa pod Grunwaldem”. Tu nie nastąpią na razie żadne zmiany.

Przy tematach toponimicznych były to:

a) nazwy części terytorialnych miejscowości, np. Warszawa – ulica Marszałkowska. Tu także nie nastąpią zmiany,

b) nazwy obiektów architektonicznych należących do miejscowości, np. Warszawa – Pałac Kultury i Nauki, Kraków – kościół św. Anny. Hasła te pozostaną w dotychczasowej postaci,

c) nazwy instytucji, stowarzyszeń i organizacji lokalnych, np. Zielona Góra – Muzeum Ziemi Lubuskiej. W tej kwestii dostosujemy się do normy na hasło korporatywne, po jej ustanowieniu,

d) nazwy wystaw, imprez związanych z miejscowością, np. Duszniki – Festiwal Chopinowski. Te określniki powinny stać się tematami korporatywnymi, zgodnie z budową hasła korporatywnego,

e) wydarzenia historyczne związane z miejscowością, np. bitwy. Stały się one już samodzielnymi tematami.

7.3. Określniki geograficzne

Określnikami geograficznymi w naszej dotychczasowej praktyce były nazwy geograficzne odnoszące się do kontynentów (np. Azja), części kontynentów (np. Azja Południowo-Wschodnia), państw starożytnych (np. Rzym, państwo) i współczesnych oraz grup krajów wydzielonych ze względu na kryterium polityczne, ustrojowe (np. Ameryka Łacińska). Nie przewidujemy, aby określnikami geograficznymi w JHP BN były mniejsze jednostki typu regiony kraju czy miasta. Nie stosujemy również określników geograficznych drugiego stopnia.

JHP KABA stosuje znacznie bardziej elastyczną listę określników geograficznych, mogą nimi być nazwy stanów, regionów, miast. Dopuszcza też określniki podwójne geograficzne, typu: kraj – miasto, np.:

Rezerwaty przyrody – Polska – Suwałki (województwo).

7.4. Określniki chronologiczne

Umiejscawiają one przedmioty, o których mówią dokumenty w czasie. W naszej dotychczasowej praktyce miały one zazwyczaj postać stuleci oraz wyodrębnionych dat, charakterystycznych dla historii niektórych krajów. I tak Słownik JHP BN (s.499) podaje wykaz określników chronologicznych dla XX wieku ważnych dla wszystkich krajów i regionów świata oraz dla wybranych krajów: Austrii, Czechosłowacji, Niemiec, Polski.

Nie zdecydowaliśmy się na to, aby wszystkie określniki chronologiczne podawać w postaci dokładnych dat. Będziemy jednak wydzielać bardziej szczegółowe okresy dla historii poszczególnych krajów, a w szczególności Polski.

JHP KABA stosuje znacznie szerszą listę dat występujących jako określniki chronologiczne.

7.5. Określniki formalne

Ich zadaniem jest określanie formy wydawniczej i piśmienniczej dokumentu. W tej chwili w BN stosuje się ok. 50 określników formalnych. Aktualny wykaz podaje Słownik JHP BN. Ogólnie można powiedzieć, że następuje stopniowe uszczegółowianie tych określników, np.:

mapy, mapy samochodowe, mapy turystyczne;

podręcznik, podręcznik akademicki, podręcznik dla cudzoziemców, podręcznik dla dzieci, podręcznik dla szkół polonijnych, podręcznik szkolny.

ćwiczenia i zadania, ćwiczenia i zadania dla szkół....

8. Struktura haseł przedmiotowych rozwiniętych

Hasła przedmiotowe rozwinięte (składające się z tematu i przynajmniej jednego określnika) mają od 1985 roku następującą strukturę:

TEMAT (dopowiedzenie/a) – ok.jednostkowy/e – ok.ogólny/e – ok.geograficzny/e – ok.chronologiczny – ok. formalny

Np.: Kasa fiskalna – prawo – Polska – stan na 1999 r. – poradnik

Leasing – prawo międzynarodowe – od 1945 r. – podręcznik

Banki – rachunkowość – ćwiczenia i zadania dla szkół zawodowych

Gawlik, Stanisław (1928-) – księga pamiątkowa

9. Opis przedmiotowy

Adam Łysakowski dopuszczał w swoim podręczniku użycie do 10 haseł w opisie przedmiotowym. W praktyce JHP BN przez długie lata nie przekraczało 6 haseł. Obecnie zdarza się czasem 7-8 haseł w jednym opisie. Średnio jednak jest to 2 hasła dla jednej publikacji.

Sprawa liczby haseł przedmiotowych w opisie przedmiotowym należy do tych zagadnień, gdzie teoria rozmija się z praktyką. Z jednej strony zastrzegamy się, że powinniśmy dawać, tyle haseł, ile potrzeba, z drugiej zaś strony zastępujemy grupę haseł odnoszących się do przedmiotów jednostkowych (np. osób) tematem szerszym. Jak sądzę dotyczy, to nie tylko JHP BN, ale chyba także JHP KABA. „Kartoteka wzorcowa języka KABA” podaje: „należy tworzyć tyle haseł przedmiotowych, ile wymaga dokument” (s. 123), ale w przykładach widzimy, że wprowadzono uogólnienia, np. zamiast 7 tematów osobowych dla pisarzy jest hasło PISARZE POLSCY – 20 w. – wywiady, zamiast kilku tematów osobowych dla impresjonistów francuskich mamy hasło IMPRESJO- NIŚCI – Francja.

Ważne jest, aby wszystkie istotne przedmioty, a zwłaszcza przedmioty główne, przedstawione w dokumencie otrzymały odzwierciedlenie w postaci haseł przedmiotowych, jednak praktycznie nie wskazujemy więcej niż 7-8 przedmiotów. Jeśli jest ich więcej, zwykle uogólniamy je do klasy wyższej.

10. Podsumowanie

Podsumowując sprawy JHP BN należałoby powiedzieć, że:

a) chcemy być zgodni z normami międzynarodowymi i krajowymi w tych obszarach, dla których normy takie istnieją, a więc w zakresie haseł osobowych i korporatywnych.

b) uszczegółowiamy tematy i określniki, tak, aby oddawały one jak najbardziej adekwatnie przedmioty dokumentu, co znajduje odzwierciedlenie w opisach „Przewodnika Bibliograficznego”.

c) kontrolujemy słownictwo JHP BN za pomocą kartoteki wzorcowej, aczkolwiek jeszcze nie w pełni.

d) musimy pamiętać, że JHP BN stosowany jest ciągle w podwójnej roli – adnotacyjnej i wyszukiwawczej, przy czym w funkcji wyszukiwawczej jest stosowany zarówno w systemach tradycyjnych (katalogach kartkowych), jak i komputerowych, a możliwości każdego z tych systemów są inne. Nie jest jednak tak, że JHP dla katalogu kartkowego jest czymś zupełnie innym niż dla katalogu komputerowego. Zasadnicze różnice prowadzą się do innego spo-

sobu korzystania z JHP. O ile w katalogu kartkowym widzimy język tylko częściowo (na kartach przewodnich), zwykle tylko tematy lub czasem jeszcze pierwszy lub drugi określnik, o tyle w katalogu komputerowym widzimy pełne hasła przedmiotowe, przy czym oglądamy oddzielnie język i oddzielnie opisy bibliograficzne. Pozwala to na znacznie bardziej operatywne posługiwanie się JHP, a także na dopuszczanie większej elastyczności w doborze słownictwa tematów i określników.

Bibliografia:

Instrukcja tematowania i katalogu przedmiotowego. Oprac. J. Sadowska. Warszawa : SBP, BN 1991

Kartoteka wzorcowa języka KABA. Praca zbiorowa pod red. J. Woźniak. Warszawa : SBP 1994

A. Łysakowski A.: Katalog przedmiotowy. Podręcznik. Warszawa : PZWS 1946

Słownik języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej : stan na dzień 31 grudnia 1996 r.. Oprac. E. Stępnikowa i J. Trzcńska. Warszawa : BN 1997

ŻARTY Z PÓLEK ŻARTY Z PÓLEK ŻAR

Pisarz zwierza się koledze po piórze:

- Wczoraj poniosłem wielką stratę! Syn wyrzucił na śmietnik rękopis mojej najnowszej książki!

- A ile on ma lat?

- Osiem

- No proszę! Takí mały, a już się zna na sztuce.

Małgorzata Siemież

Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne, Wrocław

**Niepełnosprawni są wśród nas, tylko gdzie i kto?
Rodzaje niepełnosprawności**

Wykład wygłoszony w czasie wojewódzkiego seminarium „Przyjazna biblioteka”, które odbyło się 8 czerwca 2000 r. w WBP w Opolu

ZWRÓCONY DAR

*Naturo, ślepa starucho,
to ja, twój bękart,
a człowiek!
W jaką wcieliłaś mnie formę?
W drgającą skurczami materię.
A wołę mi dałaś i rozum . . .
Na cóż mi on?
Kamień szczęśliwszy,
bo bólu nie czuje,
a rozum – narzędzie
perfidnej tortury.
O, gdybym oszalał!
W ciszy bym trwał
lub w rozkosznej euforii
miałbym koronne widzenia.
Stary Mistrzu Aniele,
tytanie ludzkości,
Twe gorące serce cudów dokonało.
Tworzyłeś piękno, którego tak bardzo było Ci brak.
Mnie cóż dano?
Serce podobne do Twego
z cudzymi rękami...
Przewrotna naturo, to nic,
że forma chybiona!
Sam sobie wykuję bogaty kształt ducha,
a tobie ten zewłok zostawię!*

T. Geniusz: W łańcuchu DNA. Wrocław 1981 s.9.

Szacunkowo przyjmuje się, że na globie ziemskim żyje ok. 500 milionów osób niepełnosprawnych, czyli mniej więcej 10% całej populacji. „Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że osoby niepełnosprawne w naszym kraju stanowiły w 1994 r. 9,9% ogółu ludności, z tego do lat 18-tu ok. 4%, czyli 400-500 tysięcy osób. Natomiast grupa osób niepełnosprawnych ruchowo w wieku rozwojowym szacuje się na 40-50 tysięcy”¹. Jednak dane z 1995 r. mówią już o 14% osób niepełnosprawnych, co w liczbach bezwzględnych wynosi 4,5 mln. ogółu ludności.²

Światowa Organizacja Zdrowia określa zdrowie jako: „stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego, a nie wyłącznie jako brak choroby lub niedomagania.”³ Wtedy człowiek czuje się zdrowy, jest pełnosprawny, gdy wszystkie jego narządy: zmysłowe, narząd mowy, ruchu, narządy wewnętrzne, układ nerwowy są nienaruszone, dobrze funkcjonują i wzajemnie współpracują. A ponieważ jest on istotą socjo – psycho – fizyczną, dlatego do poczucia pełnego zdrowia ważne jest bycie w jakiejś grupie społecznej, pełnienie w niej ról oraz praca zawodowa.

Znając definicję człowieka zdrowego, łatwiej będzie nam mówić o niepełnosprawności. W Polsce zamiennie używa się wielu terminów, takich jak: niepełnosprawność, inwalidztwo, kalectwo, upośledzenie, uszkodzenie. Chciałabym krótko to uporządkować.

Inwalida (łac. validus – silny, zdrowy; in – brak siły, bezsilny, chory) jest to człowiek, u którego występują wady, defekty fizyczne lub umysłowe o charakterze trwałym. Inwalidztwo wg A. Hulka „... dotyczy raczej stanu fizycznego”⁴, a inwalida to osoba „... u której istnieje naruszenie sprawności i funkcji w stopniu wyraźnie utrudniającym (w porównaniu z osobami zdrowymi, w danym kręgu kulturowym) pobieranie nauki w normalnej szkole, wykonywanie czynności życia codziennego, pracę zarobkową, udział w życiu społecznym oraz zajęciach w czasie wolnym od pracy”⁵. Polskim odpowiednikiem pojęcia „inwalidztwo” jest termin „kalectwo”.

Natomiast osoba niepełnosprawna: „... jest to taka osoba, która na skutek ograniczeń pod względem fizycznym (motorycznym, sensorycznym), soma-

¹ M. Borkowska [red.]: Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Cz. 2. Warszawa 1997 s. 10.

² K. Zabłocki: Dziecko niepełnosprawne, jego rodzina i edukacja. Warszawa 1999 s. 215.

³ Encyklopedia zdrowia dziecka. Warszawa 1987 s. 414.

⁴ A. Hulek: Teoria i praktyka rehabilitacji inwalidów. Warszawa 1969 s. 17.

⁵ Tamże, s.18.

tycznym lub psychicznym ma znaczne trudności w wywiązywaniu się z zadań jakie stawia przed nim życie codzienne, szkoła, praca zawodowa i czas wolny. Trudności te są zmniejszane lub likwidowane m.in. poprzez rehabilitację oraz kształcenie ogólne i zawodowe.”⁶

Chcąc porównać ze sobą termin „inwalida” i „osoba niepełnosprawna” można zauważyć znaczne ich podobieństwo, ale nie są one tożsame. Różnica polega przede wszystkim na podkreśleniu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości całkowitej niezdolności zawodowej. Określenie „osoba niepełnosprawna” jest znacznie szersze niż pojęcie „inwalida” i obejmuje większy krąg osób. Termin inwalidztwo używany jest obecnie w znaczeniu formalno-prawnym, np. dla celów rentowych, dla uzyskania pewnych świadczeń czy przywilejów, np. zwolnienie z podatków.

W 1980 roku Światowa Organizacja Zdrowia przyjęła Międzynarodową Klasyfikację Uszkodzeń Niepełnosprawności i Upośledzeń. Wyodrębniono trzy aspekty ściśle ze sobą powiązane i uwarunkowane oraz decydujące o sytuacji, problemach i potrzebach rehabilitacyjnych człowieka, a mianowicie: uszkodzenie, niepełnosprawność i upośledzenie.⁷

„– uszkodzenie (ang. *impairment*) – oznaczające występujące nieprawidłowości w budowie oraz wyglądzie ciała lub czynności narządów i układów organizmu człowieka, którym nie zawsze towarzyszy obniżenie sprawności ogólnej. Obejmuje ono każdy stały lub okresowy ubytek bądź odchylenie od normy w czynności anatomicznej, fizjologicznej czy psychicznej;

– niepełnosprawność (ang. *disability*) dzielimy na:

a) pierwotną, która jest wywołana przez chorobę czy uraz, w wyniku których dochodzi do uszkodzenia ustroju, co ogranicza bądź zakłóca sprawność lub aktywność życiową człowieka;

b) wtórną, kiedy przy występującej niesprawności pierwotnej z powodu istniejących w otoczeniu różnego rodzaju barier pogarsza się sytuacja bio–psicho–społeczna jednostki;

– upośledzenie (ang. *handicap*) – określa niekorzystną sytuację społeczną, która wynika z uszkodzenia lub niesprawności osoby znacznie ograniczając jej interakcję z otoczeniem.⁸

Podsumowując wzajemną zależność między uszkodzeniem, niepełnospraw-

⁶ A. Hulek: Człowiek niepełnosprawny w społeczeństwie. Warszawa 1986, s. 18.

⁷ T. Majewski: Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych. Warszawa 1995 s. 11.

⁸ M. Borkowska [red.] Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Cz. 2. Warszawa 1997 s. 10.

nością i upośledzeniem trzeba stwierdzić, że te dwa pierwsze wymiary dotyczą fizycznych i psychicznych aspektów człowieka jako jednostki psychofizycznej, podczas gdy upośledzenie dotyczy sfery społecznej człowieka, więc jego funkcjonowania i interakcji (współdziałania) ze środowiskiem zarówno społecznym jak też fizycznym. „Upośledzenie jest zatem funkcją osoby niepełnosprawnej i jej środowiska. Występuje ono wówczas, gdy spotyka ona bariery (przeszkody) kulturalne, fizyczne lub społeczne, które uniemożliwiają jej dostęp do różnych systemów w społeczeństwie, które są dostępne dla innych jego członków”⁹. Z tego też powodu uszkodzenie i niepełnosprawność jest przedmiotem oddziaływań i zabiegów rehabilitacji leczniczej, a upośledzenie – rehabilitacji społecznej.¹⁰

W literaturze występuje wiele różnych definicji osoby niepełnosprawnej.

Można je podzielić na trzy rodzaje, a mianowicie:

1. Definicje ogólne, gdzie wg T. Majewskiego osoba niepełnosprawna to taka, u której uszkodzenie i obniżony stan sprawności organizmu spowodował utrudnienie, ograniczenie lub uniemożliwienie wykonywania zadań życiowych i zawodowych oraz wypełniania ról społecznych, biorąc pod uwagę jej wiek, płeć, stan, czynniki środowiskowe, społeczne i kulturowe.¹¹

2. Definicje dla określonych celów, np. dla celów rehabilitacji zawodowej, zatrudnienia chronionego, szkolnictwa specjalnego, różnych świadczeń i przywilejów.

3. Definicje poszczególnych grup osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne można podzielić wg różnych kryteriów, np.: rodzaj niepełnosprawności:

– osoby z niepełnosprawnością sensoryczną – uszkodzeniem narządów zmysłowych, do których należą:

- osoby niewidome i słabowidzące
- osoby głuche i słabosłyszące;

– osoby z niepełnosprawnością fizyczną, do których należą:

• osoby z niepełnosprawnością motoryczną – z uszkodzeniem narządu ruchu

- osoby z przewlekłymi schorzeniami narządów wewnętrznych;

⁹ International Labour Standards on Vocational Rehabilitation, International Labour Organisation. Geneva 1984 s.22.

¹⁰ T. Majewski: Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych. Warszawa 1995 s. 20.

¹¹ Tamże, s.23.

- osoby z niepełnosprawnością psychiczną, do których należą:
 - osoby umysłowo upośledzone z niepełnosprawnością intelektualną
 - osoby psychicznie chore z zaburzeniami osobowości i zachowania
 - osoby cierpiące na epilepsję – z zaburzeniami świadomości;
- osoby z niepełnosprawnością złożoną, a więc dotknięte więcej niż jedną niepełnosprawnością. Wystąpić mogą tutaj połączenia różnych wymienionych powyżej niepełnosprawności.

Poruszając problem ludzi niepełnosprawnych należy omówić także klasyfikację i kryteria niepełnosprawności. Klasyfikacja i systematyka inwalidztwa jest sprawą niezmiernie trudną, zarówno ze względu na współzależność działania poszczególnych narządów i całego organizmu, jak ze względu na różnorodność krzyżujących się kryteriów. Kryteria te można zebrać w następujące grupy (J. Doroszevska, 1981. s.54):

1. Kryterium etiologiczne:
 - a) uszkodzenia wrodzone;
 - b) nabyte w ciągu życia;
2. Kryterium czasu trwania:
 - a) trwałe (np. brak wzroku, słuchu);
 - b) okresowe (np. schorzenia somatyczne);
3. Kryterium neuropsychologiczne (uwzględniające patomechanizmy bio-psycho – społeczne).
4. Kryterium medyczne:
 - a) wyodrębnienie jednostek, zespołów i syndromów patologicznych;
 - b) określenie stopnia ciężkości stanów tych dewiacji;
 - c) budowanie prognozy;
5. Kryterium biopsychologiczne (według zasięgu wpływu upośledzenia na osobowość i jej poszczególne funkcje);
6. Kryterium pedagogiczne (etapowe kryteria planowanych osiągnięć) wiąże się ściśle z systemem oświaty oraz typami placówek oświatowych i wychowawczych. Kryterium to obejmuje następujące typy uszkodzeń występujących u osób niepełnosprawnych:
 - a) drogi, kanały informacyjne, które zostały uszkodzone,
 - b) stopnie wyuczalności,
 - c) możliwość kontaktów społecznych (samodzielność poruszania się, poczucie zagrożenia, stopień ewentualnej agresji przejawianej wobec otoczenia).
7. Kryterium społeczne (potrzeby różnego stopnia i rodzaju opieki w życiu codziennym i pracy):

- a) osiągnięcie pełnej samoobsługi i zaradności życiowej oraz przydatności społecznej;
- b) zaradność życiowa ograniczona, samoobsługa prymitywna;
- c) brak możliwości samoobsługi; pozbawione opieki osoby nie mogą ustrzec się od niebezpieczeństwa.

8. Kryterium psychologiczne ma charakter subiektywny (dotyczy indywidualnego odczucia stopnia niesprawności i świadomości inwalidztwa, np. u osób upośledzonych umysłowo) i musi być uwzględniane w konkretnych przypadkach, gdyż jest ono istotne dla przebiegu choroby, rekonwalescencji, a także rzutuje na efektywność procesu rehabilitacji.

9. Kryterium kliniczne obejmuje etiologię niesprawności, lokalizację uszkodzenia, zakres, stopień inwalidztwa. Etiologia inwalidztwa dla programu i efektywności rehabilitacji jest bardzo ważna. Wyróżnia się przyczyny wrodzone i nabyte, np. patologia ciąży, wady, uszkodzenia okołoporodowe, choroby zakaźne. Ze względu na zakres wyróżniamy zaburzenia (defekty) jednorodne lub sprzężone. Ze względu na stopień uszkodzenia mówimy o lekkich, ciężkich lub głębokich defektach.

Ogólnie wśród jednostek, które rehabilitacja obejmuje, wymienia się następujące rodzaje upośledzeń:

1. Upośledzeni umysłowo;
2. Głusi (głusi od urodzenia i ogłuchli całkowicie, osoby z resztkami słuchu, niedostępujący posługujący się mową, głusi upośledzeni umysłowo i z innymi upośledzeniami);
3. Niewidomi (niewidomi od urodzenia ociemniali całkowicie, osoby z resztkami wzroku, niedowidzący, niewidomi z upośledzeniem umysłowym i z innymi upośledzeniami);
4. Społecznie niedostosowani;
5. Przewlekle chorzy somatycznie, chorzy nerwowo, chorzy psychicznie;
6. Osoby z uszkodzeniem narządu ruchu;
7. Osoby z poważnymi zaburzeniami mowy.

Z kolei, w planowaniu i statystyce spółdzielczości inwalidów w Polsce stosuje się następujący podział inwalidów według rodzaju schorzenia:

- osoby z uszkodzeniami kończyn górnych,
- osoby z uszkodzeniami kończyn dolnych,
- osoby z uszkodzeniami narządu wzroku,
- osoby z uszkodzeniami narządu słuchu,
- osoby ze schorzeniami układu krążenia,

- osoby ze schorzeniami układu trawienia,
- osoby ze schorzeniami układu oddechowego,
- osoby ze schorzeniami układu nerwowego,
- osoby ze schorzeniami psychicznymi,
- osoby ze schorzeniami reumatycznymi,
- osoby z gruźlicą płuc,
- osoby z upośledzeniem umysłowym,
- osoby z innymi kalectwami i schorzeniami.¹²

Światowa Organizacja Zdrowia wyszczególnia następujące grupy osób niepełnosprawnych:

- 1) z upośledzeniami lokomocyjnymi,
- 2) z upośledzeniami widzenia,
- 3) z upośledzeniami w zakresie porozumiewania się (mowa, pismo),
- 4) z upośledzeniami natury organicznej,
- 5) z upośledzeniami intelektualnymi,
- 6) z zaburzeniami emocjonalnymi,
- 7) z wadami widocznymi i budzącymi odrazę,
- 8) z wadami skrytymi (niewidocznymi dla oka),
- 9) z problemami związanymi z procesami starzenia się.¹³

Na terenie Polski działa ponad 2000 stowarzyszeń, fundacji i społecznych ruchów zajmujących się sprawami osób niepełnosprawnych (P. Janaszek 1996).

Coraz częściej nawołuje się do podmiotowego traktowania osób niepełnosprawnych, czyli respektowania ich praw i realizowania potrzeb. W podmiotowości jednostki niepełnosprawnej można wyróżnić dwa nurty: nurt obiektywistyczny i subiektywistyczny.

Nurt obiektywistyczny – to określony sposób bycia osoby niepełnosprawnej w świecie zewnętrznym, sposób regulacji swego stosunku z otoczeniem.

Nurt subiektywistyczny – to wewnętrzne uczucie decydowania o swoim losie, planowanie działań i wpływanie na własną sytuację poprzez podejmowanie decyzji. Poczucie podmiotowości wyraża się we własnej odrębności i indywidualności oraz w swobodnym i skutecznym działaniu. Jest wynikiem

¹² K. Zabłocki: Psychologiczne i społeczne wyznaczniki rehabilitacji zawodowej inwalidów. Warszawa 1995 s. 17-21.

¹³ M. Borkowska: Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Cz. 2. Warszawa 1997 s. 10.

a jednocześnie warunkiem rozwoju człowieka. Jak przebiegać będzie życie człowieka niepełnosprawnego zależy będzie w dużej mierze od niego samego w momencie, gdy w pełni uświadomi sobie swoje ograniczenia i możliwości. Dla niego, w hierarchii wartości, najważniejsze staje się zdrowie, sprawność fizyczna i energia do osiągania sukcesu. Psychologowie, np. T. Obuchowski, zwracają uwagę, że obraz własnej osoby postrzegany jest w trzech wymiarach: jakim byłem, jakim jestem, jakim chciałbym być. Obraz własnej osoby połączony z obrazem świata wyznaczają kierunek dynamizmu motywacyjnego jednostki niepełnosprawnej.

Abraham Maslow, w swojej książce pt. "Motywacja i osobowość", napisał: "Czym człowiek może być, tym być powinien." Zdaje sobie sprawę, że natura ludzkiej nigdy nie da się w pełni zdefiniować przez to, co ludzie czynią i czym faktycznie są. Nigdy nie będziemy mogli uzyskać pewności co do granic ludzkich potencjalności, co oznacza, że osobowość ludzka jest w stanie rozwijać się w nieskończoność.

Tadeusz był chory na atetozę, czyli ruchy mimowolne, niezdolność ruchów. Mimo swojej choroby, był nadzwyczajną postacią. Motywem Jego działania było pokazywanie jak można, nawet przy minimalnych możliwościach, ciągle dorastać do tego, aby nikt nie powiedział, że jest człowieczkiem, ale CZŁOWIEKIEM! Był w Nim duch przekory, który nie pozwalał Mu poddać się, pobudzał Go do walki, rozbijał schematy. Przewaga Jego sfery wewnętrznej nad częścią materialną wyzwała Go z przeciętności.

Tadzio, kiedy zaakceptował to, że ze swoim ciałem już nic nie może zrobić, zajął się wnętrzem, stale je bogacąc. Miał w sobie wciąż pobudzony, silny potencjał energii, a ponieważ był ekstrawertykiem, dzielił się z innymi tym, co miał najcenniejsze: sobą, swoim uśmiechem, doświadczeniem, cierpieniem, swoją niezgłębioną mądrością.

Tadeusz nie uważał swojej niepełnosprawności za przekleństwo. Twierdził, że osoby cierpiące posiadają większą dozę wrażliwości, więcej czasu na refleksję. Twórczość była dla Niego samospelnieniem, zasypała przepaść między zdrowymi a chorymi. Poprzez poezję wyrażał swoją osobowość, sposób na życie; była ona ekspresją uczuciowo-werbalną, nitką intymnego porozumienia z innymi.

Tadzia opinia na temat niepełnosprawności:

Sprawność i niepełnosprawność kojarzą mi się ze strawnością i niestrawnością (to jest żart, ale tu trzeba zażartować). Kiedy słyszę jak różnie wypowiadają się na ten temat, to dostaję wysypki i włos na głowie mi się jeży. Jest to problem w rodzaju akademickim lub scholastycznym. Co to znaczy sprawny lub niepełnosprawny? Czy dogorywający w szpitalu bokser zawodowy,

który pokonywał przeciwnika po pięciu rundach, jest sprawny czy niepełnosprawny? Stefan Hawking, najwybitniejszy fizyk, teoretyk współczesności, poruszający się na wózku elektrycznym, posługujący się przetwornikiem mowy i rozszerzający horyzonty pełnosprawnym studentom, jest sprawny czy nie? Fizycznie jest karłem, a intelektualnie gigantem współczesności. I cóż można mówić o sprawności lub niepełno, lub ćwierć? Decyduje tu tylko determinacja albo chęć przekraczania barier i łut szczęścia. Ja mam to swoje małe szczęście – ludzką życzliwość.

Warto tutaj wspomnieć o pojęciu sprawni inaczej. Jest to eufenizm, czyli łagodniejsze określenie nieudolnie maskujące bezradność społeczeństwa wobec niepełnosprawnych.

My, ludzie niepełnosprawni, musimy uświadomić innym ludziom, że oni bez nas staliby się puści i zadufani w sobie, w swoje nieograniczone możliwości i perspektywy. Często byśmy w ogóle nie mogli istnieć. Te wzajemne relacje są niezbędne dla obu stron. Dlatego ludzie zdrowi tak bardzo chcą czuć się potrzebnymi i tak samo ludzie niepełnosprawni chcą czuć się przydatnymi dla innych. Nic nas właściwie nie dzieli, ale wszystko nas łączy. Trzeba znaleźć te punkty wzajemnego odniesienia.

Najbardziej nie lubię nieprawdliwości, fałszu i obłudy. Ludzie, którzy spytają mnie po raz pierwszy, starają się ukryć zażenowanie, nie pokazywać tego co czują, a to wychodzi bardzo sztucznie. My mamy widocznie jakiś dodatkowy zmysł, że od razu wyczuwamy nieprawdliwość sytuacji.

My, ludzie niepełnosprawni, musimy zrozumieć, że nie możemy czekać, aż ktoś do nas wyciągnie rękę, to my musimy to zrobić pierwsi, nie w sensie dziada pod kościołem, ale w sensie współpracy. Dlatego uważam, że bardzo dużo od nas – niepełnosprawnych, zależy, żeby oswajać i dać się przyswoić. Inaczej jest, gdy doświadczenie życiowe lub ograniczenie psychiczne, przeszkadzają w takiej otwartości, wtedy ludzie pełnosprawni powinni odważyć się, ale wrażliwie, podchodzić do tego rodzaju sytuacji. Trzeba wyczuć człowieka niepełnosprawnego, trzeba starać się w jakiś sposób przyjąć go takim, jakim on jest, bo pod powierzchownością, czasem nawet odrażającą, może być zaklęty królówicz czekający na swoją wybawicielkę lub zaklęta księżniczka czekająca na swojego wybawiciela.

My, ludzie niepełnosprawni, mamy jedno, wielkie zadanie: przypominać innym, zapatrzonym w siebie, w swoje możliwości, że wokół nich są inni ludzie, którzy ich potrzebują, ale nie w sensie wykorzystania, tylko umożliwienia czucia się potrzebnymi.

Życzylbym wszystkim moim siostrom i braciom w drodze pod górkę, aby od podnóża widzieli już szczyt ze słoneczkiem nadziei. To nic, że biorąc kolejny zakręt na serpentynie, nie widzą za zбочem jasności, a niech wiedzą, że co

luk, to coraz bliżej do szczytu. Między wszystkimi rodzajami alpinizmu najbardziej trudny i najbardziej dający satysfakcję, jest ten wewnętrzny alpinizm.

A teraz do moich braci i siostr, którzy mogą być dla nas skrzydłami, motorem i spełnieniem najskrytszych, najświętszych marzeń. Niech nie zapominają, że wewnątrz jesteśmy tacy jak oni, a to, że wyglądamy inaczej, to jest tylko wynikiem przypadku: na kogo wypadło, na tego być.

WZBIĆ SIĘ

*Gdyby wszystkie kwiaty
zebrać w jeden pęk,
wszystkie dźwięki
w harmonię
wyrównać rytm serc,
słyszeć, jak kropla po kropli
spływa zło i cierpienie –
w otchłan wsiąka
bez skarg i bez gróźb.
w kluczu ludzkości
spłonionej wstydem
jak zorzą
wzbic się ku gwiazdom
z okrzykiem
radości
i dumy: Jam człowiek!*

T. Geniusz: W łańcuchu DNA. Wrocław 1981 s. 23

Bibliografia

1. Borkowska M. [red.] Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Cz. 2. Warszawa 1997 s. 10
2. Encyklopedia psychologii. Warszawa 1998
3. Encyklopedia zdrowia dziecka. Warszawa 1987 s. 414
4. Geniusz T. W łańcuchu DNA. Wrocław 1981 s. 9
5. Hulek A. Człowiek niepełnosprawny w społeczeństwie. Warszawa 1986, s.18
6. Hulek A. Teoria i praktyka rehabilitacji inwalidów. Warszawa 1969 s.17
7. International Labour Standards on Vocational Rehabilitation, International Labour Organisation. Geneva 1984 s.22
8. Majewski T. Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych. Warszawa 1995 s. 11
9. Masłow A. Motywacja i osobowość. Warszawa 1990 s.150
10. Zabłocki K. Dziecko niepełnosprawne jego rodzina i edukacja. Warszawa 1999
11. Zabłocki K. Psychologiczne i społeczne wyznaczniki rehabilitacji zawodowej inwalidów. Warszawa 1995 s. 17-21

Aleksandra Paniewska

Dział Instrukcyjno-Metodyczny WBP w Opolu

Warto poszukać w Internecie...

– www.wbp-opole.tgi.com.pl

Strona internetowa Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu. Można tu znaleźć informacje o historii i teraźniejszości Biblioteki, o patronie Emanuela Smolce, o strukturze organizacyjnej (działy, numery telefonów), informacje o zbiorach i rodzajach katalogów oraz działalności informacyjnej i wydawniczej.

– www.oss.wroc.pl/biuletyn/

Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy – pierwsze polskie wirtualne czasopismo adresowane do pracowników bibliotek, wydawane przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Szczegółowy opis zamieszczono w biuletynie „Nowości Wydawnicze” 3/2000.

– www.bmr.pl

Serwis informacyjny o książce i działalności wydawniczej „Wasz Wirtualny Wydawca” oferuje m.in. przegląd krajowych i światowych list bestsellerów, pełną adresografię stron internetowych polskich wydawnictw, księgarń i bibliotek. Można tu też znaleźć informacje na temat szkoleń i kursów konsultingu, poradnictwo dla wydawców. Serwis skierowany jest głównie do osób profesjonalnie zajmujących się książką, miłośnicy książek mogą korzystać z odsyłaczy do innych stron ułatwiających poszukiwania nowinek wydawniczych.

– www.dzieci.pl

Serwis adresowy dla najmłodszych. Kolorowe ikonki kierują do pięciu głównych działów: Czytelnia (tu można znaleźć komiksy, opowiadania, wiersze), Plac zabaw (puzzle, zabawy, portrety, kolorowanki, labirynty), Szkoła (kolorowe literki i cyferki, wokół nas, puzzlopedia), Nowy wymiar oraz Klub Kolorowych Stron.

Komputery z drugiej ręki

W listopadzie 1999 r. rozpoczął działalność „Bank Drugiej Ręki” będący wspólną inicjatywą Banku Informacji o Organizacjach Pozarządowych „Klon/Jawor”, Fundacji im. S. Batorego i Polskiej Akcji Humanitarnej. Jego głównym zadaniem jest zbieranie używanych komputerów od przedsiębiorstw i instytucji publicznych, przygotowywanie ich do dalszego użytkowania, a następnie nieodpłatne przekazywanie tym instytucjom i organizacjom społecznym, które nie posiadają wystarczających środków na zakup sprzętu komputerowego. Cele projektu organizatorzy formułują w następujący sposób:

- udostępnienie technologii informatycznych osobom i organizacjom o ograniczonych możliwościach finansowych
- stworzenie osobom niepełnosprawnym możliwości samokształcenia i rozwoju
- wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów szkół wiejskich
- stworzenie trwałych mechanizmów i tradycji przekazywania sprzętu przez firmy dla organizacji oświatowych, społecznych i kulturalnych
- opracowanie zasad działalności i wytycznych dla podobnych inicjatyw w skali lokalnej.

Rozpowszechnione w Stanach Zjednoczonych inicjatywy określane wspólnym mianem „computer recycling projects” (wtórne wykorzystanie komputerów) dowodzą, że wtórny obieg komputerów sprawdza się w wielu zastosowaniach, m.in. w pracy przy prostym składzie komputerowym, korzystaniu z Internetu, nauce obsługi komputerów. Głównymi odbiorcami używanego sprzętu w Stanach Zjednoczonych są szkoły i organizacje pozarządowe oraz osoby niepełnosprawne.

W Polsce nikt do tej pory nie interesował się na szerszą skalę problemem używanego sprzętu komputerowego. Biorąc pod uwagę wzrastającą sprzedaż nowych komputerów problem ten może stać się dla wielu firm wkrótce poważnym wyzwaniem. „Bank Drugiej Ręki” wychodzi naprzeciw tej kwestii, a jedno-

częśnie poprzez różne działania promocyjne chce zapewnić darczyńcom motywację do przekazywania sprzętu. Bank będzie też zbierać informacje na temat zapotrzebowania, prowadzić serwis oraz zajmować się transportem sprzętu.

Komputery będą rozdawane na drodze konkursu wniosków lub, jeśli donator uzgodni specjalne przeznaczenie swojej darowizny, na cel przez niego wskazany. Głównymi odbiorcami sprzętu przekazywanego przez Bank Drugiej Ręki będą osoby niepełnosprawne, szkoły i biblioteki wiejskie oraz organizacje pozarządowe.

Bank Drugiej Ręki dopiero rozpoczyna działalność, komputerów do rozdania jeszcze nie ma, ale organizatorzy liczą na sukces swojej akcji.

Szczegółowe informacje o programie można uzyskać pod internetowym adresem: www.bdr.ngo.pl lub w Fundacji im. Stefana Batorego, ul. Flory 9, 00-586 Warszawa, tel. 0-22 848-80-55

Informacja z Internetu – oprac. Aleksandra Paniewska

ŻARTY Z PÓLEK ŻARTY Z PÓLEK ŻAR

- Nie będę chodził do szkoły, mówi mały Jasio.**
 - Dlaczego? pyta mamusia.**
 - Bo czytać nie umiem, a rozmawiać nie pozwalają.**
- ...

**Spotkało się dwóch kolegów,
jeden z nich – znany literat – długo
opowiada o sobie i swoich
sukcesach, wreszcie się reflektuje:**
**– Bardzo cię przepraszam, że tak
gadam o swoich sprawach, a co u
ciebie? Czy czytałeś moją ostatnią
powieść?**

Monika Wójcik

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu - Biblioteka Austriacka

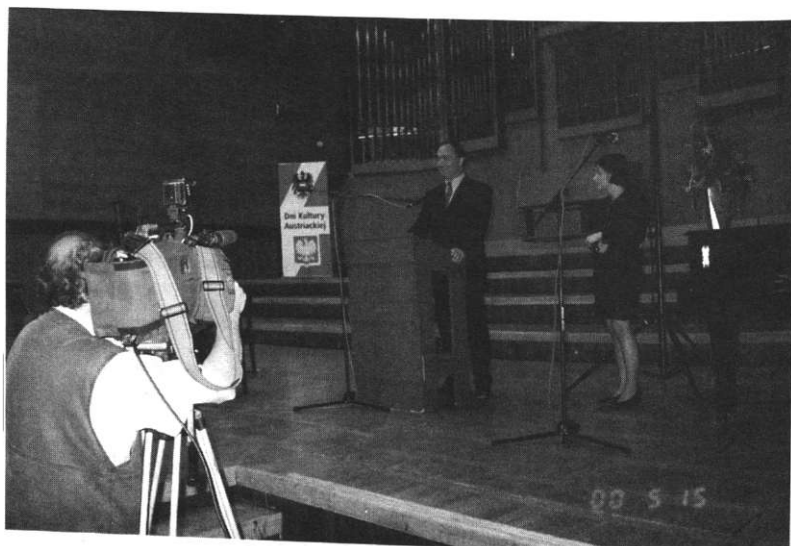
Dni Kultury Austriackiej w Opolu

15 – 16 maja 2000 r.

W dniach 15 i 16 maja br. odbyły się po raz pierwszy w Opolu Dni Kultury Austriackiej. Organizatorami imprezy byli: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu – Biblioteka Austriacka oraz Austriacki Konsulat Generalny w Krakowie, natomiast współorganizatorami: Uniwersytet Opolski i Orbis Hotel Opole.

Patronat honorowy nad dniami objęli: Marszałek Województwa Opolskiego Stanisław Jałowiecki oraz Austriacki Konsul Generalny w Krakowie Ernst-Peter Brezovszky.

Aby tak duże przedsięwzięcie mogło się udać konieczne było sponsorowanie części wydatków organizacyjnych przez prywatne firmy. I tak do grupy

Otwarcie Dni Kultury Austriackiej przez Konsula Generalnego
Republiki Austrii – dr Ernst-Peter Brezovszky

sponsorów Dni Kultury Austriackiej weszli: Almatour Biuro Podróży w Opolu, Generali Group – Towarzystwo Ubezpieczeniowe w Opolu, Orbis Hotel Opole – restauracja Brasserie oraz TTI – Telecom&Security Network S.A. w Opolu.

Idea zorganizowania w Opolu Dni Kultury Austriackiej zrodziła się już przed dwoma laty. Podobne imprezy organizowane są przez Biblioteki Austriackie w Poznaniu i Wrocławiu, lecz dopiero w tym roku udało się zrealizować plany. Początkowo miało to być kilka imprez, po dokładnym przeanalizowaniu propozycji programowych udało się zorganizować imprezę o bardzo różnorodnym repertuarze.

15 maja odbył się Finał III edycji konkursu „Austria – kraj i mieszkańcy”.

W I etapie konkursu, który odbył się 31 marca, wzięło udział 119 osób, z nich których 12 dostało się do finału. Ponieważ 2 osoby nie zgłosiły się na finał, 10 osób odpowiadało na pytania wylosowane przez kandydata przed komisją w składzie: Joanna Czarkowska-Pasierbińska – Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, Janusz Wróbel – Biuro Podróży Almatour w Opolu oraz Monika Wójcik – Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu – Biblioteka Austriacka.

Zestaw składał się z 5 pytań z wszystkich dziedzin wiedzy, a uczestnicy musieli odpowiedzieć spontanicznie, ustnie na zadane pytania, w tym jedno obrazkowe. Poprawnie na wszystkie pytania odpowiedziała Joanna Dziekan, która już po raz drugi została laureatką finału konkursu o Austrii (1998 i 2000). Główną nagrodą była 4 dniowa wycieczka do Wiednia ufundowana już po raz trzeci przez opolskie biuro podróży Almatour. Pozostali uczestnicy nagrodzeni zostali nagrodami książkowymi i rzeczowymi.

W przerwie przed rozdaniem nagród wystąpili uczniowie Państwowej Szkoły Muzycznej w Opolu: Piotr Kopiec na akordeonie, z klasy prof. Klaudiusza Barana (Ole Schmidt – Toccata i Bogdan Dowłasz – Sonoris) oraz Barbara Reiman na skrzypcach, z klasy prof. Karola Reimana (Jan Sebastian Bach – Sonata C-dur, Largo, Allegro).

Konkurs obył się z udziałem Wicemarszałka Województwa Opolskiego Ryszarda Galli oraz Dyrektora departamentu Kultury i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Janusza Wójcika, w sali konferencyjnej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu.

Tego samego dnia godz. 17.30 dokonano się otwarcie wystaw w holu Filharmonii Opolskiej

„Stadtspark zwei” – Wystawa 14 fotografików z Grazu/Austria:

Max Aufischer, Peter Dabac, Seiichi Furuya, Klaus Hartl, Erich Kees, Elisabeth Kraus, Horakova&Maurer, Erich Lazar, Branko Lenart, Inge Morath, Eva

María Ocherbauer, Michael Schuster, Christian Wachter, Manfred Willmann.

W 1989 roku czasopismo o międzynarodowym znaczeniu – „Camera Austria” wspólnie z Urzędem Kultury Miasta Graz (Styria) wystąpiło z projektem przygotowania wystawy fotograficznej „Stadtpark eins” upamiętniającej 150-lecie fotografii, w ramach której przedstawiona została fotografia artystyczna 11 artystów fotografików w różnych formach. Ekspozowana była w kraju i za granicą. Obecna wystawa „Stadtpark zwei” nawiązuje do swej poprzedniczki, stanowiąc jednocześnie forum prezentacji prac 14 artystów „w drodze”, powołujących się na niezwykle różnorodne koncepcje artystyczne i metodyczne. Diametralnie różny sposób postrzegania świata, jak również korzystania z poszczególnych technik fotograficznych umożliwiły skompilowanie fascynującej wystawy o nadzwyczajnej sile oddziaływania na widza. Ekspozowana była w Holu Filharmonii Opolskiej w dniach 15-26 maja 2000 roku.

„Austria w rysunkach Anny Dziemieszyńskiej” – Artystka jest absolwentką Liceum Sztuk Plastycznych w Opolu, Studium Nauczycielskiego o profilu plastycznym w Nysie, Prywatnej Szkoły Rysunku i Malarstwa w Głogowie, a obecnie studiuje historię na Uniwersytecie Opolskim. Zajmuje się różnymi technikami plastycznymi, jak witraż cięty i malowany, grafika artystyczna, rzeźba w drewnie oraz rysunek satyryczny. Anna Dziemieszyńska wielokrotnie prezentowała swoje prace: wystawa dyplomowa w Opolu, wystawa satyry w Brzegu, wystawa witrażu w Brzegu, wystawa „Austria w rysunku” w Bibliotece Austriackiej w Opolu oraz wystawa witrażu w Opolu. Ostatnim osiągnięciem jest Nagroda Główna – Humor Opole’ 99. Wystawa „Austria w rysunku” jest plonem zainteresowań artystki problematyką austriacką.

W koncercie inauguracyjnym Dni Kultury Austriackiej w Filharmonii Opolskiej wystąpił zespół „Salzburger Saitenklang” w składzie: Wilfried Scharf – cytra (studia w Konserwatorium w Innsbrucku. Od 1989 roku kierownik klasy cytry w Konserwatorium Brucknera w Linzu), Sabine Kraus – harfa (studia w Mozarteum w Salzburgu), Roswitha Steindl – gitara (studia w Konserwatorium Brucknera w Linzu), Silvia Höfer – gitara, cymbały (studia w Konserwatorium Brucknera w Linzu).

Zespół założył Wilfried Scharf w 1992 r. Intencją jego było przekroczenie kierunków muzyki za pomocą instrumentów znanych głównie z muzyki ludowej. Zaaranżowane utwory, od baroku do muzyki współczesnej, brzmiały szczególnie w połączeniu tych instrumentów. Podczas koncertów usłyszeć można było muzykę klasyczną i ludową. Muzycy wykształceni na renomowanych austriackich uczelniach muzycznych byli gwarancją przeżycia muzycznego na

Otwarcie wystaw: „Stadtspark Zwei” i „Austria w rysunkach Anny Dziemiężyńskiej” – hol Filharmonii Opolskiej (15.05.2000 r.)

Koncert inauguracyjny – „Salzburger Saitenklang” – Filharmonia Opolska

najwyższym poziomie.

W programie opolskiego koncertu znalazły się m.in. utwory W.A. Mozarta, A. Vivaldiego, G.F. Händel'a, Ch. W. Glück'a, L. Bocceriniego.

Dzień zamknęło otwarcie wystawy w restauracji Brasserie hotelu Orbis Opole – „Kawiarnie wiedeńskie” – fotografie Bernadetty Abramowicz.

Urodzona w Poznaniu, z wykształcenia germanistka – absolwentka Uniwersytetu poznańskiego, z zamiłowania fotograf – wrażliwy na szczegół, umiejący pokazać piękno ukryte pod osłoną codzienności. Jej ulubione motywy to perełki romańskiej architektury Francji, szczególnie te rozsiane po Burgundii, Oweronii i słonecznej Prowansji, a także życie toczące się na ocienionych platanami placach niewielkich miasteczek.

Obecna wystawa jest plonem pobytów w Wiedniu i fascynacji niepowtarzalną atmosferą wiedeńskiej kawiarni, która niejednemu Wiedeńczykowi nieomal zastępuje dom. Ciepłe i dyskretne fotogramy świetnie oddają nastrój i charakter tej typowo austriackiej instytucji. Oglądając wystawę mogliśmy zanurzyć się w ten przytulny świat, gdzie króluje filiżanka aromatycznej kawy, gdzie nikomu się nie śpieszy, a na stałego bywalca czeka ten sam stolik i poranna prasa.

Ekspozycja trwała do 26 maja 2000 r.

16 maja upłynął pod znakiem kina. W Bibliotece Austriackiej można było obejrzeć w oryginalnej wersji językowej „Schlafes Bruder” wg powieści Roberta Schneidera, reż. Joseph Vilismaier, w roli głównej André Eisermann i Dana Vavrova, „Brennendes Geheimnis” wg powieści Stefana Zweiga, reż. Andrew Birkin, w roli głównej Faye Dunaway i Klaus-Maria Brandauer.

Zaś o godz. 12.00 z wykładem „Austria i Polska we wspólnej Europie” wystąpił Konsul Generalny Republiki Austrii w Krakowie dr Ernst Peter Brezowszky. (Ur. 1961 w Innsbrucku (Austria). Ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Wiedeńskim. Od 1986 r. pracuje w służbie dyplomatycznej na rzecz Republiki Austrii, m.in. w Senegalii i jako attache kulturalny w Londynie; w Krakowie od 16.09.1999 r.)

Obok głównego nurtu odbyły się też imprezy towarzyszące:

* 15 – 16 maj Dni Kuchni Austriackiej w restauracji Brasserie hotelu Orbis Opole.

* Prezentacja oferty turystycznej B.P. Almaturo i Ośrodka Austriackiej Informacji Turystycznej w Warszawie.

Impreza wydaje się być udaną i organizatorzy noszą się z zamiarem nadania jej charakteru cyklicznego, wzbogacając ją w przyszłości o nowe atrakcje.

W promocji imprezy pomogły opolskie media: Radio Opole, Nowa Trybuna

Opolska oraz Redakcja Opolska Telewizji Polskiej – Oddział w Katowicach, które przejęły patronat medialny. Rozgłośnie RMF FM i Plus, Gazeta w Opolu i Dzień na Opolszczyźnie uczestniczyły w imprezach i relacjonowały je publiczności.

ŻARTY Z PÓŁEK ŻARTY Z PÓŁEK ŻARTY

Początkujący pisarz mówi do właściciela kamienicy, u którego wynajmuje mieszkanie

– Kiedyś ludzie powiedzą o pańskiej kamienicy: „Tu żył i tworzył ten słynny pisarz”.

– Jeśli dziś nie zapłaci pan komornego, będą tak mówić już jutro!

Jerzy Lipka - twórca ludowy

*„To wielkie przez Lipkę sztuki miłowanie ma kilka imion
Pierwszym z nich jest kroszonkarstwo, owo ludowe rękodzieło
artystyczne w tej właśnie formie nigdzie nie znane poza Śląskiem
Opolskim. Popularne w naszym regionie, a przed trzydziestu
laty niemal wymierające. To właśnie Lipka ożywił je,
spopularyzował (...)”*

(Józef Szczupał, Trybuna Opolska, 1989, nr 71, s. 4)

Wiersze Jerzego Lipki

Dlaczego piszę

Wyroślem z ludu - wśród ludzi żyję,
Z Wami się smucę, raduję, śmieję,
Z Wami pracuję, z Wami się bawię
Z Wami przeżywam wszystko prawie.

Dla Was piszę w każdej potrzebie,
O chrzcinach, weselach i o pogrzebie
O Waszej piszę niedoli, radości,
O Was chcę pisać aż do starości.

Słowa me proste, jak polne kwiaty,
Słowa me skromne, jak wiejskie chaty
Słowa me proste - nie okrzesane,
Lecz zawsze z serca dla Was pisane

Dla Was chcę pisać i Was weselić,
Z Wami chcę smutek i radość dzielić.
Z Wami chcę być, prości ludzie,
O Waszych radościach pisać i trudzie

Ty ludu prosty - i nie uczony,
W mych strofach jesteś ceniony.
Z Ciebie wyroślem - z Tobą chcę być,
Dla Ciebie pisać, dla Ciebie żyć.

Śląska ma ziemię!

Śląska ma ziemię, tak ukochaną,
Ziemię przez Boga, jak matka mi dana
Ziemię szacunku dla pracy i ludzi,
Ziemię, która szacunek budzi

Ziemię czarnego potu i ciężkiej pracy,
Ziemię, matko wielu tulaczy
Ziemię, o którą wszyscy się biją,
A traktują zaś jak niczyją

*Ziemię modlitwy i ziemię chleba,
Ziemię, przedświątku rajskiego nieba.
Gdy mi wybije ostatnia godzina,
Utul mnie w sobie jak swego syna!*

*Ziemię starzyków, bądź ziemią wnuka,
Niechaj po świecie innej nie szuka.
Bądź także matką i jego syna,
Matko, matczko moja jedyna.*

Panorama Ziemi Gogolińskiej, 1997, nr 4, s. 7

Jerzy Lipka urodził się 2.04. 1937 r. w Obrowcu koło Gogolina. Dom rodzinny i tradycje sąsiedzkie dały mu podstawy znajomości i głębokiego zainteresowania kulturą ludową, gdzie w czasie obrzędów dorocznych i zwyczajów rodzinnych przyszedł twórca poznawał tajniki tradycji ludowej. Dzięki ojcu Emanuelowi Lipce i ciotce Marii - utalentowanym gawędziarzom - nauczył się wielu opowieści. Jerzy Lipka ukończył Zasadniczą Szkołę Zawodową przy Zakładach Celulozowo-Papierniczych w Krapkowicach i w tym zakładzie jako spawacz kotłowy i ślusarz przepracował 26 lat. Był autorem wielu projektów racjonalizatorskich. Kończąc kursy uzyskał dyplom mistrza ślusarskiego oraz dyplomy mistrzowskie w spawalnictwie. Ożenił się z Anną Ojciec z Gogolina, ma córkę Brygidę oraz wnuka.

Od 1977 roku pracował w Spółdzielni Pracy Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „Cepelia Opolska” - jako ceniony witrażysta.

Jerzy Lipka, Prezes Honorowy Opolskiego Oddziału Stowarzyszenia Twórców Ludowych, był w latach 1973-76 wiceprezesem Oddziału, a od 1973 do 1993 r. pełnił funkcję prezesa. Był inicjatorem i założycielem Opolskiego Oddziału - kierując nim przez 20 lat dał się poznać jako jeden z najbardziej aktywnych twórców ludowych Górnego Śląska. Od 1973 r. był członkiem Zarządu Głównego STL w Lublinie, przez kilka lat pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego, a w latach 1979-1981 pełnił obowiązki prezesa ZG STL.

Zarówno w pracy zawodowej, jak i społecznej wyróżniał się wybitną aktywnością. Współpracował przez wiele lat z nauczycielami i młodzieżą w uniwersytetach ludowych w Błotnicy Strzeleckiej i Większycach, a także ze studentami Koła Naukowego Folklorystów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu. Prowadził zajęcia z nauczycielami wychowania technicznego i plastyki na studium przedmiotowo-metodycznym pn. „Kultura ludowa Opolszczyzny”, zorganizowanym przez Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Opolu, „Cepelię Opolską”, Muzeum Wsi Opolskiej i Stowarzyszenie Twórców Ludowych w latach 1986-87.

Jerzy Lipka jest wszechstronnie utalentowanym artystą ludowym. zajmował się kroszonkarstwem, zdobieniem porcelany, hafeiarstwem, wycinankami, kowalstwem artystycznym, plastyką obrzędową, rzeźbą, plecionkarstwem, starostowaniem na weselach. Ponadto pisze fraszki i wiersze. występuje publicznie jako gawędziarz.

Zadebiutował jako twórca ludowy w 1968 r. wyróżniając się w konkursie kroszonkarskim w Oleśnie Śl. Aktywnie uczestniczył w licznych przeglądach, konkursach organizowanych nie tylko w regionie i kraju, ale i zagranicą. Jest mistrzem w wykonywaniu zniwnych wieńców i dożynekowych koron, do których jako pierwszy w Polsce wprowadził tak zwany splot azurowy jako oryginalny element kompozycyjny. W 1970 r. jego korona zniwna była eksponowana na centralnych dożynekach.

Wystawiał wiele prac z zakresu plastyki obrzędowej na lokalnych, regionalnych i centralnych dożynekach. Uczestniczył w Targach Sztuki Ludowej w Kazimierzu nad Wisłą, Sandomierzu, Krakowie, Warszawie, a także na wystawach sztuki ludowej w Danii, Holandii, Niemczech i Szwecji. Zdobywał nagrody na wojewódzkich imprezach folklorystycznych, takich jak: Wiosna Krapkowicka, Dni Ludowej Twórczości Artystycznej Opolszczyzny, jarmarki i biesiady organizowane przez Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu-Bierkowicach. Jest inicjatorem i współorganizatorem licznych biesiad ludowych o zasięgu lokalnym, np. przegląd pn. „Rok obrzędowy w mojej wsi” dla grupy polonijnej z USA, spektaklu teatralnego pn. „Wesele śląskie” i in.

Wieloletnia praca twórcza Jerzego Lipki zaowocowała opracowaniem przez niego specjalnego narzędzia do wykonywania ornamentów na jajkach wielkanocnych.

Jako gawędziarz brał udział w wielu imprezach folklorystycznych lokalnych i krajowych, jest także aktywny na polu literackim. W swoim dorobku ma setki fraszek, aforyzmów, wierszy, przepięknych legend pisanych śląską gwarą, wiele jego tekstów posłużyło za scenariusze widowisk i imprez obrzędowych. Jerzy Lipka jest autorem dwóch zbiorów: „O jajkach wszystko albo prawie wszystko” i „Gawędy wierszem i legendy”. Przyczynił się w dużej mierze do kultywowania na terenie gminy Gogolin starych zwyczajów i obrzędów ludowych: wodzenie niedźwiedzia, palenie zuru, swaczyny, śląskiego wesela. Był jednym z inicjatorów popularnych już Opolskich Świąt Pieśni Ludowej w Gogolinie i wielu regionalnych imprez plenerowych.

Za działalność i zasługi dla kultury ludowej został uhonorowany wieloma odznaczeniami

- „Zasłużonemu Opolszczyźnie” (1974 r.)
- „Zasłużony Działacz Kultury” (1978 r.)

- „Nagroda artystyczna im. Jana Pocka” za całokształt osiągnięć (1982 r.)
- „Złoty Krzyż Zasługi” (1978 r.)
- „Za zasługi dla Cepelii” (1987 r.)
- „Nagroda Artystyczna im. O.Kolberga” - (1987 r.)
- Dyplomy Ministra Kultury i Sztuki
- „Nagroda artystyczna Ministra Kultury i Sztuki II stopnia” (1987 r.)
- „Nagroda Wojewódzka I stopnia za całokształt twórczości” (1988 r.)
- W 1978 roku U.Góra pod kierunkiem prof.dr. hab. Doroty Simonides napisała na temat Jerzego Lipki pracę magisterską pt. „Monografia gawędziarza ludowego Jerzego Lipki”.

„Jerzy Lipka ma umiłowań w ludowej sztuce wiele (...). I to mu daje radość. A te nagrody, które otrzymuje (...) to tylko potwierdzenie tego, iż to co robi ma sens. I dla niego i dla ludzkiej społeczności.”

Szczupał Józef, Wielkie miłowanie. Trybuna Opolska, 1989, nr 71, s. 4

Z Teki Jerzego Lipki

Tradycyjne napisy na kroszonkach

*Nie bój się ojca, ani mej matki
i przychodź częściej do naszej chatki*

*Zielone jabłuszko, białe kwiatuszki,
Mówię Tobie, jak słowa wróżki,
że tylko Ciebie w mym sercu noszę
i o to samo, mój miły Cię proszę.*

*Ciężkie jest życie jak młyńskie kamienie,
a jeszcze cięższe z miłości cierpienie.*

*Przyleciały ptaszki i co dzień ćwierkają,
że głupcy ci chłopcy, co dziolch nie kochają.*

*Miej dobroć w sercu i uśmiech na twarzy,
bo o takim chłopcu każda dziolcha marzy.*

*Nie pomogą łzy i Twoje błagania,
kiedy nastal dzień naszego rozstania,
idź w swoją stronę, a ja pójdę swoją,
czas i odległość nasze rany zgoją.*

*Myślałam, żeś dobry, mądry i szlachetny,
a Tyś niedobry, a charakter szpetny.*

*Ojcowie mi stale o jednym gadają,
że na wesele za długo czekają.*

*Byłam i jestem dla Ciebie szczerą,
nie przychodź więcej, bo mam kawalera.*

*Niech Ci Pan Bóg tego nie przebaczy,
że za innymi jeszcze patrzysz.*

*Ze mną zolityujesz, siostry bałamucisz,
a moje serduszko - raz po razie smucisz!*

*Nie chcę Ciebie chłopcze więcej znać,
bo mnie na lepszego stać.*

[fragm.] Kalendarz Opolski, 1994, s. 93

O Jerzym Lipce w prasie

1. Na proscenium i za kulisami. - Il. // *Opole*. - 1980, nr 5, s. 29
2. Opolskie kroszonki / Roman Wójcik. - Il. // *Chłopska Droga*. - 1980, nr 28/29, s. 10
3. Wesele w Obrowcu / Janina Strocka // *Kalendarz Opolski*. - 1980, s. 174-178
4. Jerzy Lipka laureatem nagrody im. Jana Pocka / (B.W.). - Il. // *Wczoraj Dzisiaj Jutro*. - 1982, nr 4, s. 46
5. Swaczyna w Obrowcu / Józef Szulc. - Il. // *Wczoraj Dzisiaj Jutro*. - 1982, nr 3, s. 62-65
6. Wielkie miłowanie / Józef Szczupał. - Il. // *Trybuna Opolska*. - 1989, nr 71, s. 4
7. Jerzy Lipka o sobie... / Jerzy Lipka // *Więści Krapkowicko-Gogolińskie*. - 1993, nr 11, s. 8-9
8. Działalność opolskich twórców ludowych / Stefania Topola // *Wczoraj Dzisiaj Jutro*. - 1994/1995, nr 1-4, s. 75-78

9. Jak wielka rodzina : próba podsumowania 20-letniej działalności Opolskiego Oddziału [STL] (1973-1993) / Jerzy Lipka // *Wczoraj Dzisiaj Jutro*. - 1994/1995, nr 1-4, s. 72-75
10. Opolski Oddział S[towarzyszenia] T[wórców] L[udowych] / Grażyna Czekala. - II. // *Wczoraj Dzisiaj Jutro*. - 1994/1995, nr 1-4, s. 68-71
11. Współtwórcy Oddziału S[towarzyszenia] T[wórców] L[udowych] w Opolu / T.F.S.A. - II. // *Wczoraj Dzisiaj Jutro*. - 1994/1995, nr 1-4, s. 78-83
Jerzy Lipka i Stefania Topola
12. Biesiada w karczmie : jubileusz ludowego artysty z Gogolina / Józef Szczupał. - II. // *Nowa Trybuna Opolska*. - 1997, nr 81, s. 3
13. Jubileusz Jerzego Lipki / [Krystian Szafarczyk]. - Portr. // *Panorama Ziemi Gogolińskiej*. - 1997, nr 4, s. 7
14. Medale chleba - Jerzego Lipki // *Panorama Ziemi Gogolińskiej*. - 1998, nr 9, s. 11
15. Statuetki „Karolinki” dla pani doktor Marii Urbaniec i pana Jerzego Lipki. - Fot. Portr. // *Panorama Ziemi Gogolińskiej*. - 1999, nr 6/7, s. 2
16. Honorowy prezes / Franciszek Kosma. - II. // *Nowa Trybuna Opolska*. - 2000, nr 85, s. 12

Teksty Jerzego Lipki w prasie regionalnej 1999 r.

1. Ale towarzystwo : jak z niedźwiedzia zrobić kozła / Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki* - 1999, nr 7, s. 7
Obrzęd wodzenia niedźwiedzia w okolicach Obrowca
2. Anna Mitko : będzie nam jej brakowało... / Jerzy Lipka. - Portr. // *Panorama Ziemi Gogolińskiej*. - 1998, nr 9, s. 13
Propagatorka kultury ludowej z Obrowca

3. Bawarski rodowód : pogrzebanie basa / Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*.
- 1999, nr 8, s. 7
Rodowód i historia obrzędu ludowego w rejonie Krapkowic
4. Dobrze, że hrabia lubił żarty / [oprac.] Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*.
- 1999, nr 4, s. 7
Legenda z okolic Obrowca
5. Dzięki wszystkim : gmina Walce / Jerzy Lipka. - Fot. // *Tygodnik Krapkowicki*.
- 1999, nr 44, s. 15
Amatorski ruch artystyczny w gminie Walce
6. Dzwony w Rzymie : zwyczaje świąteczne / Jerzy Lipka. - Fot. // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 13, s. 9, 18
Zwyczaje wielkanocne w rejonie Krapkowic i Gogolina
7. Gaik i wesele : tradycje : biesiada na Górze św. Anny / Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 16, s. 10
Sprawozdanie z imprezy folklorystycznej „Śląski wieczór”
8. Hrabia bez obiadu : łąka skoszona i nawieziona / [oprac.] Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 5, s. 7
Legenda z okolic Obrowca
9. Jak doma... : moje wrażenia : wszystkim się podobało / Jerzy Lipka. - Fot. // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 43, s. 15
Krapkowicki Jarmark Ludowy 99
10. Jak to kiedyś chleb pieczono : zwyczaje : pecynki z welołka / Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 36, s. 11
11. Jarmark : gmina Gogolin / Jerzy Lipka. - Portr.. - Cz. 1: Zasłużeni i uznani. - Cz. 2: Piękna zagroda // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 45, s. 15 ; 1999, nr 46, s. 15
Twórcy ludowi z gminy Gogolin
12. Korzenie i dorobek : twórczość ludowa : zasłużony powiat / Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 24, s. 10
Twórcy ludowi z rejonu Krapkowic w Wojewódzkim Konkursie „Twórczość Pamiątkarska Opolszczyzny”

13. Małe jest wielkie : opinie : Zdzeszowice na Jarmarku / Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 49, s. 15
Twórcy ludowi z gminy Zdzeszowice w Krapkowickim Jarmarku Ludowym 99
14. Miał chłop cierpliwość : jak to Kurkowska hrabiego przeżył / J. Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 3, s. 7
Legenda z okolic Obrowca
15. Moja śląska ziemi : [wiersz] / Jerzy Lipka. - Portr. // *Wczoraj Dzisiaj Jutro*. - 1999, nr 1/2, s. 114
16. Napisy na kroszonkach / J. Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 13, s. 20
17. Tradycyjne napisy na kroszonkach / z teki Jerzego Lipki // *Panorama Ziemi Gogolińskiej*. - 1999, nr 3, s. 8
18. Zasłużony powiat : twórczość ludowa : stowarzyszenie chce jednoczyć / Jerzy Lipka // *Tygodnik Krapkowicki*. - 1999, nr 23, s. 11
Twórcy ludowi z powiatu krapkowickiego i działalność Stowarzyszenia Twórców Ludowych

ŻARTY Z PÓLEK ŻARTY Z PÓLEK ŻAR

- Akcja pańskiej książki toczy się w Afryce, a przecież pan tam nigdy nie był!

- Dante opisywał piekło, a sądzi pan, że on tam był.

Zgaduj - zgadula „Czy znasz utwory Jana Brzechwy?”

15. sierpnia 2000 roku przypada setna rocznica urodzin Jana Brzechwy, pisarza znanego głównie z twórczości dla dzieci.

Rocznica ta może być okazją do zorganizowania różnorodnych form pracy z dziećmi, poświęconych twórczości autora „Pana Kleksa”.

Twórczość J.Brzechwy jest powszechnie znana, wydaje się zatem, że prezentowana „zgaduj-zgadula” nie powinna sprawiać uczestnikom trudności.

Od inwencji bibliotekarzy zależy sposób przeprowadzenia „zgaduj-zgaduli”. Dla małych pytań mogą być odczytywane przez prowadzącego, a dzieci odpowiadają na nie chórem. Prowadzący może również wskazać dziecko, od którego oczekuje odpowiedzi.

Dla starszych dzieci pytania można podzielić na zestawy, po kilka w zestawie i przeprowadzić rodzaj testu, który wygrywa ten, kto odpowie prawidłowo na najwięcej pytań. Twórczość autora „Kaczki dziwaczki” jest tak bogata, że „zgaduj-zgadula” może być przeprowadzona w kilku etapach, przybierając formę turnieju. Należy tylko przygotować dodatkowe pytania.

Odpowiedzi na pytania umieszczono w nawiasach.

Tytuły utworów na podstawie których została opracowana „zgaduj-zgadula”

1. Akademia Pana Kleksa	12. Jajko
2. Androny	13. Kaczka - dziwaczka
3. Atrament	14. Klótnia rzek
4. Babulej i Babulejka	15. Koziołek
5. Brudas	16. Krasnoludki
6. Chrząszcz	17. Kuma
7. Ciaptak	18. Leń
8. Dwie gaduły	19. Mucha
9. Foka	20. Na straganie
10. Grzyby	21. Na wyspach Bergamutach
11. Hipopotam	22. Opowiedział dzięcioł sowie

23. Orzech	35. Sum
24. Pali się!	36. Ślimak
25. Pchła Szachrajka	37. Tańcowała igła z nitką
26. Piątek	38. Tom
27. Prot i Filip	39. Tydzień
28. Pytalski	40. Wąż - kaligraf
29. Rozmawiała gęś z prosięciem	41. Wielbłąd i hiena
30. Siedmiomilowe buty	42. Włos
31. Samochwała	43. Wyssane z palca
32. Sowa	44. Zapałka
33. Sójka	45. ZOO
34. Stonoga	46. Żuk

Pytania

1. Kto mieszkał nad rzeczką opodal krzaczka?
(kaczka - dziwaczka)
2. Z kim tańcowała igła?
(z nitką)
3. Jakie buty miał Michał?
(siedmiomilowe)
4. Kto się wybierał za morze, ale wybrać się nie mógł?
(sójka)
5. Kto stał w kącie i się chwalił?
(Samochwała)
6. Podaj tytuł utworu, z którego pochodzi fragment:
„Pewien strażak dla ochłody
Miał się kapać w tym momencie,
Zdjął ubranie, wszedł do wody,
lecz się znalazł w atramencie”
(Atrament)
7. Kto leży na tapczanie i nic nie robi cały dzień?
(leń)
8. Jak nazywał się chłopiec, który mieszkał na ulicy Trybunalskiej?
(Staś Pytalski)
9. Kto chciał być mądrzejszy od kury?
(jajko)
10. Podaj imię i nazwisko chłopca, który był głównym bohaterem
„Akademii Pana Kleksa”
(Adam Niezgódka)

11. Po co posłał do miasteczka, tata Koziół - Koziółeczka?
(*po bułeczki i ciasteczka*)
12. Wymień przynajmniej pięć warzyw, które prowadziły ciekawe rozmowy na straganie.
(*brukselka, burak, cebula, fasola, groch, kalarepa, kapusta, koper, marchewka, pieruszka, rzepa, seler, szczypior*)
13. Kim byli Prot i Filip?
(*przyjaciółmi*)
14. Komu opowiadał dzięcioł?
(*sowie*)
15. Podaj tytuł wiersza, z którego pochodzi zwrotka:
„ - Przybywajcie pieczarki, maślaki,
Trufle, gąski, purchawki, kozłaki,
Bedłki, rydze, bielaki i smardze
Przybywajcie, bo tchórzami pogardzę!”
(*Grzyby*)
16. W jakim mieście chrząszcz brzmiał w trzcinie?
(*w Szczepreszynie*)
17. Na jakich wyspach przebywał kot w butach?
(*na wyspach Bergamutach*)
18. Co zbudował Tom?
(*dom*)
19. Kim był mieszkający w Wiśle Sum Wąsaty?
(*matematykiem*)
20. Z jakiego utworu pochodzi dwuwiersz:
„ - To ci heca -
Rzekła świeca.”
(*zapalka*)
21. Ile dzieci miał tydzień?
(*siedmioro*)
22. Co się stało stonodze, kiedy zaproszona na pierogi ruszyła w drogę?
(*poplątały jej się nogi*)
23. Kogo hipopotam prosił o rękę?
(*żabę*)
24. Kto szedł lasem i czym sobie postukiwał?
(*Borowik Prawdziwy, swym jedynym obcasem*)

25. Podaj tytuł utworu, z którego pochodzi fragment:

„Jak nie skoczy San na Biebrzę:
Sama wciąż u Narwi żebrze,
A dla innych - nielaskawa!
San, a głupi! - rzekła Skawa
I tak trwały kłótnie długie
Sanu z Sołą, Wieprza z Bugiem”

(Kłótnia rzek)

26. Podaj tytuł bajki, której bohaterką jest pchła.

(Pchła Szachrajka)

27. Co znalazł pan starosta w rosole?

(włos)

28. Co miał do zgryzienia pan rejent ze Zwolenia?

(orzech)

29. Za co ślimak miał dostać sera na pierożki?

(za pokazanie rozków)

30. Na jaką literę alfabetu musiały zaczynać się imiona chłopców, których Pan Kleks przyjmował do swojej Akademii?

*(Pan Kleks do swojej Akademii
przyjmował tylko tych chłopców,
których imiona zaczynały się
literą A)*

31. Co i gdzie urządziły krasnoludki z wszystkich miast?

(zjazd w lesie)

32. Kim byli Babulej i Babulejka?

(czarodziejami)

33. Jakie skarby niósł na grzbiecie wielbłąd podążający do oazy?

(dwa garby)

34. Z kim rozmawiała gęś bardzo głośno i z przejęciem?

(z prosięciem)

35. W zbiorze wierszy „ZOO” występuje kilkanaście zwierząt. Wymień przynajmniej pięć.

*(Dzik, Kangur, Krokodyl, Lis,
Małpy, Niedźwiedź, Pantera
Papuga, Słoń, Struś, Tygrys,
Wielbłąd, Wilk, Żółw, Żubr, Żyrafa)*

36. Jak miał na imię chłopiec, który miał dość szczotki, wstręt do mydła i któremu woda zbrzydła?

(Józio)

37. Kim były dwie panie z Młyńska: pani Madalińska i pani Gadalińska)?
(*gadulami*)
38. Który dzień tygodnia uciekł z kalendarza?
(*piątek*)
39. Co robiła kuma?
(*dumała*)
40. Z jakiego wiersza pochodzi fragment:
„Biegną strażacy, rzucają liny,
Tymi linami ciągną drabiny,
Włazą do góry, pną się na mury,
Tną siekierami, aż lecą wióry!
Czterech strażaków staje przy pompie -
Zaraz się ogień w wodzie ukapie.”
(*Pali się!*)
41. Kto przyszedł do biedronki?
(*żuk*)
42. Kto się kąpał w smole, w rosole, w czerwonym winie i innych potrawach?
(*mucha*)
43. Kto zjadł foce futro?
(*mole*)
44. Kto mieszkał w leśnej dziupli na południe od Rogowa?
(*sowa*)
45. Jeden z uczestników Akademii Pana Kleksa miał na imię Mateusz. Kim był Mateusz?
(*szpakiem*)
46. Jaki zwyczaj miał Pan Wincenty?
(*nieustannie ssał palec*)
47. Z czego Marcin plół androny?
(*z łyka*)
48. Kto siedział na dachu i wszystkim napędzał starchu?
(*ciaptak*)
49. Kim był wąż Boa, żyjący w krainie Goa?
(*był kaligrafem*)
50. Jakie imię nosił Pan Kleks?
(*Ambroży*)

Małgorzata Bartoszewska

Dział Instrukcyjno- Metodyczny WBP w Opolu

**Życie i twórczość
Władysława Stanisława Reymonta
(test)**

5 stycznia br. Sejm RP przyjął uchwałę „w sprawie uczczenia 75 rocznicy śmierci Władysława Stanisława Reymonta” (Mon. Pol. Nr 1, poz. 1), ogłaszając rok 2000 „Rokiem Reymontowskim”.

Po wystawie poświęconej Władysławowi St. Reymontowi, a przygotowanej dla bibliotek publicznych województwa opolskiego, prezentowany materiał stanowi kolejną propozycję WBP w Opolu uczczenia rocznicy śmierci Noblisty.

Test skierowany jest do młodzieży. Może zatem służyć bibliotekarzom jako pomoc w przeprowadzeniu konkursu poświęconego autorowi „Chłopów”. Jak zwykle bywa w takich sytuacjach, stopień trudności poszczególnych pytań jest zróżnicowany w celu wyłonienia osób najlepiej znających daną problematykę.

Rozwiązanie zadań testowych polega na wyborze spośród trzech podanych odpowiedzi jednej właściwej. Wygrywa uczestnik, który prawidłowo odpowie na największą liczbę pytań.

BIBLIOGRAFIA :

1. Drabarek B., Falkowski J., Rowińska J.: Słownik motywów literackich. Warszawa 1998
2. Lichański S.: Wł. St. Reymont. Warszawa 1984
3. Miłkowski T., Termer J.: Leksykon dzieł i tematów literatury polskiej. Warszawa 1998
4. Reymont Wł.St.: Chłopi t.I/II. Warszawa 1997
5. Reymont Wł.St.: Komediantka. Warszawa 1989
6. Reymont Wł.St.: Rok 1794. Warszawa 1980
7. Reymont Wł.St.: Ziemia obiecana. Łódź 1991

1. Podaj datę urodzin Wł.St. Reymonta:

- a) 7 maja 1867
- b) 25 maja 1871
- c) 10 czerwca 1857

2. Prawdziwe nazwisko Wł.St. Reymonta brzmiało:

- a) Władysław Stanisław Rement
- b) Władysław Stanisław Rejment
- c) Władysław Stanisław Rejment

3. W którym roku pisarz zmienił pisownię swojego nazwiska:

- a) 1888
- b) 1890
- c) 1889

4. W którym roku i do jakiego świętego miejsca pielgrzymował:

- a) 1894 – Częstochowa
- b) 1902 – Watykan
- c) 1904 – Fatima

5. Na powstanie jakiego utworu miała wpływ rewolucja 1905 r.:

- a) Chłopi
- b) Rok 1794
- c) Komediantka

6. Z jakiego utworu pochodzi cytowany fragment:

„ ... Bukowiec, stacja kolei dąbrowskiej, leży w przepysznym miejscu!... wycięto krętą linię pomiędzy wzgórzami, okrytymi bukiem i sosną, i w punkcie najrówniejszym, pomiędzy olbrzymią górą, sterczącą nad lasami nagimi łysinami skał zwietrzałych a długą i wąską dolinką, pełną wód i błot zarosłych – postawiono Stację”.

- a) Rok 1794
- b) Komediantka
- c) Chłopi

7. Z jakich dzieł złożony jest cykl powieściowy „Rok 1794”:

- a) Ostatni Sejm, Nil desperandum, Insurekcja
- b) Komediantka, Ziemia obiecana, Chłopi

c) Pielgrzymka do Jasnej Góry, Zawierucha, Szczęśliwi

8. Do jakich krajów podróżował Władysław Stanisław Reymont:

- a) Niemcy, Węgry, Czechy
- b) Włochy, Francja, USA
- c) Rosja, Austria, Chiny

9. Gdzie osiedlił się na stałe Reymont:

- a) Warszawa
- b) Częstochowa
- c) Zakopane

10. Na łamach jakiego czasopisma drukowano powieść „Chłopi”:

- a) Tygodnik Ilustrowany
- b) Tygodnik Ludowy
- c) Kurier Codzienny

11. Z jakiego utworu pochodzi cytowany fragment:

„ ... Rocho włókł się wolno drogą nad stawem, raz, że wiatr tak w niego siepał, iż ledwie się na nogach utrzymał, a po drugie, jako strapiony był wielce tym wszystkim, co się we wsi działo, to jedna raz po raz wznosił rozpalone oczy na chatupy, przemyślał ważne i wzdychał żałośnie. Tak źle się działo w Lipcach, że już zgola gorzej nie mogło...”

- a) Rok 1794
- b) Fermenty
- c) Chłopi

12. Jaka powieść powstała na zamówienie „Kuriera Codziennego”:

- a) Chłopi
- b) Ziemia obiecana
- c) Komediantka

13. Gdzie toczy się akcja powieści „Chłopi”:

- a) Krzemieniec
- b) Bukowiec
- c) Lipce

14. W jakiej powieści występują wymienieni bohaterowie: Hanka, Rocho, Dominikowa:

- a) Ziemia obiecana
- b) Insurekcja
- c) Chłopi

15. Jakim pseudonimem podpisywał swoje pierwsze utwory:

- a) Księżak
- b) Książek
- c) Księdzak

16. Kto recenzował utwory młodego Reymonta:

- a) Eliza Orzeszkowa
- b) Stefan Żeromski
- c) Ignacy Matuszewski

17. Z jakiego cyklu powieściowego pochodzi ten fragment:

„ ... Kosynierów było pięćdziesięciu, wszystko paroby na schwał, z wzrostu dębom podobni, miniaste, przybrane akuratnie w białe kapoty i czerwone krakuski z pawimi czubami, kosy mieli na sztorc obsadzone, topory za skórzanymi pasam, rżęsiście nabijanymi mosiądзем, zaś na plecach zawinięte w płachty toboły. Siedzieli przy swoich ogniach cicho, schmurzeni jednak i wielce markotni z przyjęcia, jakie im zgotowali żołnierze, słyszeli bowiem dobrze docinki tak dojmujące, że już niejeden ledwie się hamował szczerząc jeno zęby niby pies rozwścieklony i warcząc...”

- a) Rok 1794
- b) Komediantka
- c) Szczęśliwi

18. W którym roku, i za jaki utwór otrzymał pisarz literacką Nagrodę Nobla:

- a) 1924 – „Chłopi”
- b) 1922 – „Ziemia obiecana”
- c) 1921 – „Komediantka

19. Jakie utwory doczekały się ekranizacji:

- a) Chłopi, Komediantka, Ziemia obiecana
- b) Zawierucha, Zabiteń, Sielanka
- c) Marzyciel, Rok 1794, Za frontem

20. Z jakiego utworu pochodzą cytowane fragmenty:

„ ... Pierwszy wrzaskliwy świst fabryczny rozdarł ciszę wczesnego poranka, a za nim we wszystkich stronach miasta zaczęły się zrywać coraz zgiełkliwiej inne i dały się chrapliwymi, niesfornymi głosami niby chór potwornych kogutów piejących metalowymi gardzielami ... ”

„ ... Olbrzymie fabryki, których długie, czarne cielska i wysmukłe szyje – kominy majaczyły w nocy, w mgłę i w deszczu, budziły się z wolna, buchały płomieniami ognisk, oddychały kłębam dymów, zaczynały żyć i poruszać się w ciemnościach, jakie jeszcze zalegały ziemię ... ”

- a) Rok 1794
- b) Ziemia obiecana
- c) Komediantka

21. Podaj dokładną datę śmierci noblisty:

- a) 2 grudnia 1931
- b) 4 grudnia 1928
- c) 5 grudnia 1925

22. Gdzie znajduje się pamiątkowe muzeum Władysława Stanisława Reymonta:

- a) w Kołaczkowie koło Wrześni
- b) w Sieradzu
- c) w Zakopanem

23. W którym kościele znajduje się wmurowane serce Władysława Stanisława Reymonta:

- a) w Kościele św. Krzyża w Warszawie
- b) w Kościele Mariackim w Krakowie
- c) w Klasztorze na Jasnej Górze w Częstochowie

24. Pisarz został pochowany na cmentarzu:

- a) Parłacher w Paryżu
- b) Powązkowskim w Warszawie
- c) Łyczakowskim we Lwowie

25. Którą książkę wyróżniono Nagrodą im. Wł.St. Reymonta w 1996 r.:

- a) Wiesława Myśliwskiego – *Widnokrąg*
- b) Wiesława Myśliwskiego – *Nagi sad*
- c) Wiesława Myśliwskiego – *A jak królem, a jak katem będziesz*

ODPOWIEDZI:

1.A, 2.B, 3.A, 4.A, 5.B, 6.B, 7.A, 8.B, 9.A, 10.A, 11.C, 12.B, 13.C,
14.C, 15.A, 16.C, 17.A, 18.A, 19.A, 20.B, 21.C, 22.A, 23.A, 24.B, 25.A

ŻARTY Z PÓLEK ŻARTY Z PÓLEK ŻAR

- Ostatnio bardzo mnie denerwuje światło elektryczne!

- Kiedy czytasz?

- Nie, kiedy płacę rachunki za prąd.

...

- Czy mógłbyś powiedzieć co sądzisz o mojej ostatniej książce? – pyta pisarz kolegę.

- Wiesz, wolalbym nadal być twoim przyjacielem...

...

- Nasza redakcja przyjmuje teksty wyłącznie od autorów o bardzo znanych nazwiskach!

- Ogromnie się cieszę! Nazywam się Kowalski.

Regulamin wynagradzania*

W związku ze zmianami finansowania instytucji kultury, które obowiązują od 1 stycznia br. i zostały wprowadzone przez Ustawę z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz. 136, art. 29) pojawia się wiele problemów związanych z praktycznym zastosowaniem nowych przepisów.

Mimo szkoleń w tym zakresie przeprowadzonych na początku 2000 r. przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Opolu i Urząd Marszałkowski w Opolu, nadal wiele wątpliwości wywołuje tryb opracowania i wdrożenia regulaminu wynagradzania.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom (głównie małych i średnich bibliotek woj. opolskiego) publikujemy poniżej przykładowy regulamin wynagradzania, który można dostosować do własnych finansowych realiów. Treść regulaminu została uzgodniona z radcą prawnym WBP, Stanisławem Nowakiem.

O regulaminach wynagradzania mówi art. 77² Kodeksu pracy. Na ten temat istnieje również obfita literatura, głównie w czasopiśmie poświęconych prawnu i w komentarzach do Kodeksu pracy.

Regulamin można wprowadzić wówczas, gdy w statucie biblioteki nie zastrzeżono odmiennej regulacji prawnej w zakresie wynagradzania pracowników.

Tworząc regulamin wynagradzania należy wiedzieć, że w czerwcu ukazało się Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja, zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad wynagradzania pracowników instytucji kultury prowadzących gospodarkę finansową na zasadach ustalonych dla zakładów budżetowych (Dz.U. z 2000 r. Nr 49, poz. 574). W cytowanym rozporządzeniu zmieniono tytuł, dostosowując je do nowych zasad finansowania instytucji upowszechniania kultury. Ten akt prawny ma zatem charakter "czyszczący". Poza konieczną zmianą terminologii, wynikającą z innych zasad gospodarki finansowej, utrzymuje w mocy dotychczasowe tabele płac. Istnieje zatem „próg”, od którego można rozpocząć tworzenie regulaminu wynagradzania.

* W podobnym trybie zostanie opracowany przez WBP w Opolu przykładowy regulamin pracy

Ogólne zasady tworzenia regulaminu wynagradzania

1. Obowiązek wprowadzania regulaminu wynagradzania mają wszystkie jednostki organizacyjne będące pracodawcami w rozumieniu Kodeksu pracy, zatrudniające co najmniej pięciu pracowników.

Pracodawcą jest jednostka organizacyjna, również nie posiadająca osobowości prawnej lub osoba fizyczna (art.3 kp).

2. Jeżeli pracodawca zatrudnia mniej niż pięciu pracowników, warunki przyznawania wynagrodzenia za pracę i innych świadczeń związanych z pracą powinny być określone w umowie o pracę. Nie oznacza to jednak, że w jednostkach zatrudniających poniżej pięciu pracowników regulaminu wprowadzać nie wolno. Nie jest on jednak wymagany.

3. Postanowienia regulaminu wynagradzania nie mogą być mniej korzystne niż postanowienia Kodeksu pracy.

Jeżeli zmiany wprowadzone do regulaminu wynagradzania są mniej korzystne od poprzednich postanowień, będą one obowiązywać dopiero po okresie wypowiedzenia pracownikom dotychczasowych umów o pracę.

4. W przypadku, gdy u pracodawcy działa zakładowa organizacja związkowa regulamin musi być z nią uzgodniony.

5. Wynagrodzenie za pracę powinno być tak ustalone, aby odpowiadało rodzajowi wykonywanej pracy, kwalifikacjom wymaganym na określonym stanowisku, uwzględniało ilość i jakość świadczonej pracy. W bibliotekach pociąga to za sobą konieczność ustalenia wysokości oraz zasad przyznawania pracownikom stawek wynagrodzenia.

6. Obecnie wynagrodzenie nie może być niższe od najniższego ustalonego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej (od 1 marca 2000 r. jest to kwota 700 zł).

7. W regulaminie należy także ustanowić szczegółowe zasady dotyczące wynagrodzenia za pracę na drugiej zmianie, w porze nocnej i w dni ustawowo wolne od pracy (niedziele i święta) itp.

8. Regulamin wynagradzania może również określać zasady przyznawania innych świadczeń niż wynagrodzenie.

9. Regulamin wynagradzania nie jest nigdzie rejestrowany, zatwierdzany ani oceniany.

Zarządzenie Nr / 2000
Dyrektora/ kierownika Biblioteki Publicznej
w z dn. 2000 r.

w sprawie wprowadzenia „Regulaminu wynagradzania pracowników
..... Biblioteki Publicznej w

Na podstawie § statutu Biblioteki Publicznej
w, a także art. 77² Kodeksu pracy oraz art. 29 Ustawy z dnia
21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem
administracji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz. 136) zarządzam:

§ 1

Wprowadzenie „Regulaminu wynagradzania pracowników
Biblioteki Publicznej w, zwanego dalej „Regulaminem”

§ 2

Zobowiązuje się kierowników komórek organizacyjnych do zapoznania z ww
regulaminem wszystkich podległych pracowników.

§ 3

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem

Dyrektor/ kierownik
..... Biblioteki
Publicznej w

(PROJEKT)

Załącznik
do Zarządzenia Nr/2000
Dyrektora/kierownikaBiblioteki
Publicznej w.....
z dnia 2000 r.

REGULAMIN WYNAGRADZANIA PRACOWNIKÓW
..... BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ
W

Na podstawie :

1. Art. 27 – 29 Ustawy z 25.X.1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 1997 r. nr 110, poz.721, nr 141, poz.943, Dz.U. z 1998 r. nr 106, Dz.U. z 2000 r. nr 12, poz. 136)

2. Art. 77² Ustawy z dn. 26.VI.1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. nr 24, poz.141 z późn. zm.)

3. *Art. 27 ust. 3, art. 30 ust. 4 – 5 Ustawy z dn. 23.V.1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. nr 55, poz. 234 z późn. zm.)**

po porozumieniu z zakładową organizacją związkową ustaląm, co następuje :

** Kursywą zaznaczono zapisy obowiązujące te biblioteki, w których działają związki zawodowe oraz biblioteki w miejscowościach poniżej 5000 mieszkańców*

I. PRZEPISY WSTĘPNE

Art. 1

1. Regulamin określa zasady i warunki wynagradzania za pracę oraz pozostałe świadczenia związane z pracą i warunki ich przyznawania.

2. Postanowienia regulaminu dotyczą wszystkich pracowników zatrudnionych w bibliotece, bez względu na rodzaj wykonywanej pracy.

3. Każdy pracownik przed dopuszczeniem do pracy zostaje zapoznany z regulaminem wynagradzania, a oświadczenie o zapoznaniu się z regulaminem zostaje dołączone do akt pracownika.

4. Przez Pracodawcę należy rozumieć w dalszej treści regulaminu osobę działającą w imieniu Biblioteki Publicznej w
(Dyrektora/ kierownika).

II. WYNAGRODZENIE ZA PRACĘ

Art. 2

1. W bibliotece obowiązuje system wynagradzania oparty o miesięczne stawki wynagrodzenia zasadniczego zawarte w załączniku nr 1.

2. Tabele zaszeregowania stanowisk pracy zawiera załącznik nr 2.

3. Wynagrodzenie za pracę w pełnym wymiarze czasu pracy nie może być niższe od najniższego określonego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

4. Pracownikom pełniącym funkcje kierownicze lub zatrudnionym na samodzielnych stanowiskach przysługuje dodatek funkcyjny określony w załączniku nr 3.

5. Wymagania kwalifikacyjne pracowników regulują odpowiednio: Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 marca 1999 r. (Dz.U. nr 41, poz. 419) oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1990 r. (Dz.U. nr 111, poz. 493 ze zm.)

6. Pracownicy, którzy w dacie wejścia w życie regulaminu wynagradzania nie posiadają wymaganego wykształcenia przewidzianego dla zajmowanego stanowiska zostają zwolnieni z obowiązku jego uzupełniania

Art.3

Awansu na wyższe stanowisko dokonuje pracodawca.

Art. 4

1. Pracownikom zatrudnionym stale w systemie zmianowym przysługuje za każdą godzinę pracy na drugiej zmianie dodatek w wysokości 10 % godzinowej stawki wynagrodzenia zasadniczego.

2. Za pracę w godzinach nadliczbowych przysługuje dodatek w wysokości:
– 50 % wynagrodzenia – za pracę w dwóch pierwszych godzinach nadliczbowych na dobę;

– 100 % wynagrodzenia – za pracę w dalszych godzinach nadliczbowych;

– 100 % wynagrodzenia – w godzinach nadliczbowych przypadających w nocy, soboty, niedziele lub święta.

3. Wynagrodzenie stanowiące podstawę obliczania dodatków określonych w ust. 2, obejmuje wynagrodzenie pracownika wynikające z jego osobistego zaszerzgowania, określonego stawką miesięczną.

4. Dodatek, o którym mowa w ust. 2 nie przysługuje, jeżeli pracownikowi udzielono innego dnia wolnego od pracy w tygodniu.

5. Pracownikowi wykonującemu pracę w porze nocnej przysługuje dodatkowe wynagrodzenie za każdą godzinę pracy w porze nocnej w wysokości 20 % godzinowej stawki wynagrodzenia zasadniczego.

Art. 5

1. Pracownikom przysługuje dodatek za wysługę lat, zwany dalej „dodatkiem”, w wysokości 5% wynagrodzenia zasadniczego po 5 latach pracy, wzrastający o 1% za każdy następny rok aż do osiągnięcia 20 % miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego po 20 i dalszych latach pracy.

2. Pracownikom legitymującym się 30- letnim lub dłuższym stażem pracy przysługuje dodatek w wysokości 30 % miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego, jeżeli przepracowali w bibliotece co najmniej ostatnie 10 lat do czasu osiągnięcia 30 letniego (lub dłuższego) stażu pracy.

3. Do 10- letniego okresu pracy, o którym mowa w ust. 2 zalicza się również okresy zatrudnienia w innych instytucjach, jeżeli:

a) były to instytucje kultury w rozumieniu ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, lub pozarządowe placówki biblioteczne;

b) stosunek pracy został rozwiązany przez pracodawcę w związku z likwidacją instytucji kultury lub jej reorganizacją i zmniejszeniem stanu zatrudnienia – a przerwa w zatrudnieniu nie przekroczyła 3 miesięcy.

4. Do okresu pracy uprawniającego do dodatku wlicza się wszystkie poprzednie zakończone okresy zatrudnienia.

6. Do okresu pracy uprawniającego do dodatku, o którym mowa w ust. 1,2,3 wlicza się także inne okresy, jeżeli z mocy odrębnych przepisów podlegają one wliczeniu do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze.

Art. 6

1. Pracownikom przysługuje dodatek za prace wykonywane w warunkach szkodliwych dla zdrowia w wysokości 10 % minimalnej stawki za pracę:

– w pomieszczeniach, w których konieczne jest stosowanie sztucznego oświetlenia;

– w warunkach narażenia na hałas;

– przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych.

2. Ilekroć w regulaminie jest mowa o „minimalnej stawce”, rozumie się przez to minimalną stawkę miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego w pierwszej kategorii zaszerogowania, określoną w załączniku nr 1 do regulaminu.

Art. 7

1. W ramach środków na wynagrodzenie tworzony jest fundusz premiowy.

2. Zasady przyznawania i wypłacania premii ustala Pracodawca w porozumieniu z zakładową organizacją związkową w zakładowym regulaminie premiowania.

Art. 8

W miarę posiadanych środków, w miejscowościach do 5000 mieszkańców pracownikom może być przyznany tzw. dodatek wiejski w wysokości do 10 % miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego.

III. ŚWIADCZENIA ZWIĄZANE Z PRACĄ

Art. 9

1. Pracownikom przysługują nagrody jubileuszowe w wysokości:
 - 100% miesięcznego wynagrodzenia po 20 latach pracy;
 - 200 % miesięcznego wynagrodzenia po 25 latach pracy;
 - 300 % miesięcznego wynagrodzenia po 30 latach pracy;
 - 400 % miesięcznego wynagrodzenia po 35, 40, 45 i 50 latach pracy.
2. Pracownik nabywa prawo do nagrody jubileuszowej w dniu upływu okresu uprawniającego go do nagrody.
3. Pracownik ma obowiązek udokumentować swoje prawo do nagrody, jeżeli w jego aktach osobowych brak jest odpowiedniej dokumentacji.
4. Wypłata nagrody jubileuszowej powinna nastąpić niezwłocznie po nabyciu przez pracownika uprawnień.
5. Podstawę obliczenia nagrody jubileuszowej stanowi wynagrodzenie przysługujące pracownikowi w dniu nabycia prawa do nagrody, a jeżeli dla pracownika jest to korzystniejsze – wynagrodzenie przysługujące mu w dniu jej wypłaty.
6. Nagrodę oblicza się według zasad obowiązujących przy ustalaniu ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy.
7. W razie ustania stosunku pracy, w związku z przejściem pracownika na rentę lub emeryturę, pracownikowi, któremu do nabycia prawa do nagrody jubileuszowej brakuje mniej niż 12 miesięcy licząc od dnia rozwiązania stosunku pracy, nagrodę tę wypłaca się w dniu rozwiązania stosunku pracy.

Art. 10

Pracownicy mogą otrzymywać nagrody za osiągnięcia zawodowe w ramach środków na wynagrodzenia według ogólnych zasad ustalonych w regulaminie nagradzania.

Art. 11

1. Pracownikom spełniającym warunki uprawniające do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, których stosunek pracy ustał w związku z przejściem na emeryturę lub rentę, przysługuje jednorazowa odprawa pieniężna w wysokości:
 - jednomiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik był zatrudniony krócej niż 10 lat;

- dwumiesięcznego wynagrodzenia po przepracowaniu 10 – 15 lat;
- trzymiesięcznego wynagrodzenia po przepracowaniu 15 – 20 lat;
- sześciomiesięcznego wynagrodzenia po przepracowaniu co najmniej 20 lat.

2. Do okresu uprawniającego do odprawy wlicza się wszystkie poprzednie zakończone okresy zatrudnienia, a także inne okresy, jeżeli z mocy odrębnych przepisów podlegają one włączeniu do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze.

3. Pracownik, który otrzymał odprawę nie może ponownie nabyć do niej prawa.

IV. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Art. 12

1. Pracownikom, zatrudnionym w niepełnym wymiarze czasu pracy, przysługuje wynagrodzenie zasadnicze i inne składniki wynagrodzenia w wysokości proporcjonalnej do wymiaru czasu pracy, określonego w umowie o pracę.

2. Coroczna podwyżka stawek wynagradzania nie powinna być niższa niż rzeczywisty poziom inflacji.

Art. 13

Regulamin wynagradzania wchodzi w życie z dniem.....
to jest po upływie dwóch tygodni od daty podania go do wiadomości pracowników poprzez

Art. 14

1. Wszelkie zmiany regulaminu wymagają formy aneksu. Aneks wchodzi w życie według zasad określonych w art. 13.

2. Niniejszy regulamin obowiązuje do dnia wejścia w życie zakładowego układu zbiorowego pracy lub nowego regulaminu wynagradzania.

Pracodawca

.....

*Uzgodniono z organizacją
związkową dnia*
podpis

Załącznik nr 1**Tabela stawek wynagrodzenia zasadniczego**
(przykładowe stawki z obowiązujących już regulaminów)

Kategoria zaszerzowania	Stawki miesięczne w zł		
	przykład 1	przykład 2	przykład 3
I	700–800	700–970	732–807
II	710–850	710–990	753–843
III	720–900	720–1015	775–880
IV	710–950	730–1045	795–915
V	750–1000	740–1080	822–957
VI	770–1050	750–1130	860–1015
VII	790–1100	760–1175	897–1072
VIII	810–1200	780–1235	940–1140
IX	830–1300	800–1320	1004–1249
X	860–1400	820–1420	1084–1384
XI	890–1500	845–1530	1164–1509
XII	920–1600	865–1630	1244–1634
XIII	960–1700	895–1735	1324–1749
XIV	1000–1800	920–1830	1404–1859
XV	1050–1900	965–1945	1485–1970
XVI	1100–2000	1015–2050	1565–2080
XVII	1150–2100	1065–2155	1645–2185
XVIII	1200–2200	1125–2260	1725–2285
XIX	1250–2300	1185–2385	1821–2416
XX	1300–2400	1255–2520	1923–2548
XXI	1400–2500	1335–2655	2024–2669

Załącznik nr 2

TABELE ZASZEREGOWANIA STANOWISK PRACY

(przykłady z zatwierdzonych już regulaminów)

Lp.	Stanowisko	Kategoria zaszeregowania	
		przykład 1	przykład 2
1.	Starszy kustosz	XVIII – XXI	XIX – XXI
2.	Kustosz	XV – XVIII	XV – XVII
3.	Główny księgowy	XIV – XX	XIV – XIX
4.	Starszy bibliotekarz	XII – XVII	XIV – XVI
5.	Bibliotekarz	XI – XIII	XII – XIV
6.	Młodszy bibliotekarz, magazynier biblioteczny	IX – XI	IX – XI
7.	Księgowy	VII – X	VII – X
8.	Palacz co	VII – IX	VII – IX
9.	Pomocnik biblioteczny	V – VII	–
10.	Szatniarz, sprzątaczką, portier	II – IV	II – V

Załącznik nr 3

WYKAZ STANOWISK, NA KTÓRYCH PRZYŚLUGUJE DODATEK FUNKCYJNY

Lp.	Stanowisko	Dodatek – procent minimalnej stawki do :
1.	Dyrektor/kierownik	150 %
2.	Z-ca dyrektora, główny księgowy	135 %
3.	Kierownik działu, filii	105 %
4.	Instruktor biblioteczny	60 %
5.	Kierownik biblioteki w strukturze organizacyjnej instytucji	50 %

KONFERENCJE * SPOTKANIA

W dniach 18-19 maja br. w Białymstoku odbyła się ogólnopolska konferencja na temat „**Multimedia – Biblioteka – Edukacja**”. Organizatorem szkolenia adresowanego do bibliotekarzy publicznych i szkolnych było Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej (dawne CUKB) oraz Książnica Podlaska.

W inauguracyjnym wykładzie „Książka i inne formy przekazu treści w środowisku edukacyjnym” prof. dr. hab. Marcin Drzewiecki w procesie rozwoju edukacji wyróżnił dwa zasadnicze okresy: audiowizualny (lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte) i komputerowo-multimedialny, który trwa do dziś. Podkreślił, że aby można było mówić o multimediami niezbędna jest korelacja trzech składników: technik wydawniczych, hardware i software.

Prof. dr hab. Anna Sitarska w wykładzie „Multimedialność przekazu odbioru a kultura słowa i kształt wiedzy o świecie. Refleksje dydaktyczne”, omawiając książkę elektroniczną zwróciła uwagę, iż odwzorowuje ona właściwości książki tradycyjnej zachowując m.in. układ stronicowy, wyodrębnienie inicjałów itp. Konkluzją odczytu było stwierdzenie, że książka tradycyjna zmusza czytelnika do myślenia, natomiast elektroniczna – do działania.

Prof. Robert Miller – „Media a współczesne biblioteki akademickie w Stanach Zjednoczonych” – zaprezentował historię kompletowania zbiorów multimedialnych w bibliotekach akademickich na wybranych przykładach. Podkreślił, że w większym stopniu zbiory multimedialne wykorzystywane są w Stanach Zjednoczonych w procesie nauczania niż uczenia się. Obserwuje się również profesjonalizację zawodu bibliotekarskiego w związku z komputeryzacją: wyodrębniają się zawody mediaspecjalisty, programisty, sieciowca. Istotnym problemem, przed którym wkrótce staną i nasze biblioteki jest kwestia odpowiedniego przechowywania i konserwacji zbiorów multimedialnych.

Wykłady kolejnego dnia miały charakter bardziej praktyczny. W pracowni komputerowej ODN – uczestnicy konferencji mogli zapoznać się z „Technologiami informacyjnymi w pracy biblioteki” (prezentacja mgr. Zdzisława Babcza) oraz z „Edukacyjnymi zasobami Internetu” (prezentacja wybranych serwisów i programów edukacyjnych – mgr Anna Krawczuk). Mgr Dariusz Grygowski omówił prezentację multimedialną, wykorzystującą najnowsze osiągnięcia techniki w tym względzie.

Na zakończenie konferencji mgr Bożena Bartoszewicz-Fabiańska omówiła

projekt normy opisu bibliograficznego dokumentów elektronicznych.

Konferencja oscylując wokół tematów: edukacja i multimedia ominęła szerokim łukiem powiązania z biblioteką, zwłaszcza biblioteką publiczną.

Aleksandra Paniewska

Dział Instrukcyjno-Metodyczny

Wizyta bibliotekarzy z okręgu bielgorodzkiego

W dniach 2-7 lipca 2000 r. przebywała w Opolu na zaproszenie Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej delegacja bibliotekarzy z okręgu bielgorodzkiego (Rosja). Gościliśmy N.T.Czuprinę – dyrektora Państwowej Publicznej Biblioteki Naukowej w Bielgorodzie i M.D.Łysenka – dyrektora Centralnej Biblioteki Rejonu Koroczańskiego. Program pobytu gości w naszym kraju obejmował:

- zwiedzanie Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i jej oddziałów; spotkanie robocze z kierownikami (wzajemna wymiana doświadczeń i informacji)
- zwiedzanie bibliotek samorządowych i placówek kultury w Nysie, Gogolinie i Kędzierzynie-Koźlu;
- zwiedzanie Krakowa i jego zabytków;
- zwiedzanie Góry św. Anny.

Tradycyjnie już dokonano wymiany książek, kaset video i płyt CD – do zbiorów bibliotecznych.

W czasie pobytu w Opolu doszło do spotkania delegacji z Dyrektorem Departamentu Kultury i Sportu UM, Januszem Wójcikiem.

Na zakończenie wizyty dyrektorzy partnerskich bibliotek podpisali Umowę o dalszej współpracy na lata 2001-2004, która potwierdza potrzebę wzajemnych kontaktów i wymiany informacji o problemach nurtujących biblioteki obu krajów.

Anna Śliwińska

Dział Informacyjno-Bibliograficzny WBP w Opolu

Z ŻYCIA SBP

21.03.2000 r. gościliśmy w Bibliotece Śląskiej oraz Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Katowicach.

Oglądaliśmy nowy gmach Biblioteki Śląskiej oddany do użytkowania w 1998 r. Biblioteka Śląska jest najstarszą i największą księżnicą w regionie śląskim i największą publiczną biblioteką naukową w regionie. Jej powstanie było związane z powrotem Górnego Śląska do Polski i powołaniem Sejmu Śląskiego. Skromny początkowo księgozbiór prawniczy liczący w pierwszym roku zaledwie 1 tys. woluminów przekształcił się stopniowo w bogaty uniwersalny księgozbiór humanistyczny liczący obecnie ponad 1,8 miliona woluminów i jednostek zbiorów specjalnych.

Od początku swego istnienia księżnica borykała się z trudnościami lokalowymi. Magazyny obliczone na 100 tys. woluminów musiały pomieścić 500 tys. W 1989 r. rozstrzygnięto konkurs architektoniczny na gmach Biblioteki. Projekt został zatwierdzony w czerwcu 1991 roku, a od sierpnia ruszyła budowa.

Mogliśmy podziwiać bibliotekę, która posiada 2 ha terenu zagospodarowanego, 16.999 m² powierzchni użytkowej, 81.888 m³ kubatury, 450 miejsc w czytelni i pracowniach, 200 miejsc w sali kinowo-odczytowej oraz około 150 pracowników.

W Bibliotece zastosowano wiele innowacji technicznych, oprócz tradycyjnego magazynowania system dostaw przez roboty i ciągłą transmisję książki (tzw. wysokie składowanie), 80 terminali komputera centralnego, w tym 50% dostępnych w katalogach i czytelniach umożliwiających natychmiastowy dostęp do katalogu zbiorów Biblioteki Śląskiej, bibliotek krajowych i światowych, a także nowoczesny komorowy system konserwacji zbiorów.

Nowoczesny gmach skupia w sposób symboliczny dwie funkcje kulturowe: badawcza i popularyzującą współczesny stan wiedzy.

Na zakończenie naszej wizyty na krótką chwilę spotkaliśmy się z wicedyrektorem Biblioteki Śląskiej Magdaleną Skórą.

Odwiedziliśmy również Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Katowicach, gdzie koleżanki ze Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na czele z przewodniczącą Krystyną Wołoch przyjęły nas mile i ciepło oraz podjęły barszczem i krokietami. Spotkanie zdominowała dyskusja na temat połączenia Biblioteki Śląskiej i WBP w Katowicach.

Elżbieta Kampa

NOWOŚCI O ŚLĄSKU OPOLSKIM

propozycje do księgozbioru podręcznego

Dorzecze Odry : monografia powodzi, lipiec 1997 / pod red. Alfreda Dubickiego, Henryka Słoty, Jana Zielińskiego. - Warszawa : Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, 1999. - 241 s. : il., map. - (Atlasy i Monografie)

Prezentowana monografia powodzi ma na celu udokumentowanie podstawowych zdarzeń w dorzeczu Odry w trudnych dniach lipca 1997 roku oraz stworzenie podstawowego źródła danych do analiz projektowych i badawczych dotyczących przebudowy i modernizacji rzeki przed powodzią.

Goczoł Jan: Zapisy śladowe. - Katowice : „Śląsk”, 1999. - 63 s.

„Zapisy śladowe stanowią zbiór artystycznie spójny, kontynuujący przy tym najważniejsze wątki dotychczasowej twórczości Jana Goczoła. Goczołowy Stary Ślązak jest postacią tak znakomicie wykreowaną iż ma szansę stać się literackim mitem”

Jan Neuberg

„Zapisami śladowymi potwierdził Jan Goczoł, iż jest poetą znakomitym. ... Uważam, iż najnowszy tomik Jana Goczoła należy do najbardziej znaczących osiągnięć literackich, jakie A.D. 1999 miały miejsce nie tylko w Opolu, nie tylko na całej Opolszczyźnie, ale i szerzej - poza granicami naszego regionu.”

Józef Szczupał

Heinrich Erhard, Pawełczyk Andrzej: Zarys dziejów Prószkowa. - Prószków : Proboszcz Parafii pw. św. Jerzego w Prószkowie, Erhard Heinrich, 2000. - 125 s. : il. - Bibliogr. s. 119-125

Książka została wydana z okazji 750-lecia istnienia Prószkowa. Choć autorzy zastrzegają, iż praca nie rości sobie prawa do wyczerpującej monografii jest jednak dosyć dokładnym opisaniem historii Prószkowa, rodu Prószkowskich, miejscowych zabytków, przemysłu, oświaty, kultury i religii. XIX i XX-wieczne ilustracje, legendy, kalendarium i obszerna bibliografia znacznie wzbogacają tę cenną pozycję.

Szmeja Maria: Niemcy? Polacy? Ślązacy! : rodzimi mieszkańcy Opolszczyzny w świetle badań socjologicznych. - Kraków : TAIWPN UNIVERSITAS, 2000. - 279 s., [1] k. map. : il. - Bibliogr. s. 253-268

Skomplikowane dzieje Śląska Opolskiego rzadko są znane przeciętnemu mieszkańcowi Polski. Powszechne posługiwanie się stereotypami sprawia, że dla większości mieszkańców naszego społeczeństwa Ślązacy nie są prawdziwymi Polakami, że są kulturowo bliżsi Niemcom. Przedmiotem zainteresowania autorki są trudności w kontaktach polsko-śląskich, płaszczyzny nieporozumień, źródła konfliktów, przyczyny odmienności tej grupy społecznej.

Tułowice - porcelit = Tillowitz - Porcelana / zespół red. Danuta Emmerling [i in.]. - Opole : Śląskie Wydawnictwo ADAN, [2000]. - 80 s. : il. - Bibliogr. s. 80

Około 150 lat temu z Fabryki Porcelany w Tułowicach „wyruszyły w świat” pierwsze wyroby sygnowane znakiem „Silesia”. Opisanie historii zakładu stało się możliwe dzięki współpracy historyków i kolekcjonerów z Polski, Niemiec i St. Zjednoczonych. W ten sposób udało się po raz pierwszy wydać album o dawnej Fabryce Porcelany a obecnie Porcelitu w Tułowicach.

Wyczółkowska Irena: Wstęp do teorii jawy. - Wrocław :
Stowarzyszenie Pisarzy Polskich - Oddział we Wrocławiu,
2000. - 48 s.

Ósmy tomik wierszy opolskiej poetki. Autorka debiutowała w 1958 r., jeszcze jako uczennica szkoły średniej, na łamach „Odry”, promowana przez Tymoteusza Karpowicza. Po prawie ćwierćwieczu milczenia ponownie wróciła do pisania. Jest członkiem wrocławskiego oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. Mieszka w Opolu. W 1992 roku została wyróżniona Wojewódzką Nagrodą Artystyczną, w roku 1999 - Nagrodą Literacką im. Marka Jodłowskiego.

Zawadzka Krystyna: Biblioteki klasztorne dominikanów na Śląsku : (1239-1810). - Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1999. - 128 s. - (Acta Universitatis Wratislaviensis, No 2121)

Rozprawa dotyczy trzynastu bibliotek klasztornych dominikanów na Śląsku, m.in. w Opolu, Raciborzu, Lewinie Brzeskim, Brzegu i Nysie. Księgozbiory te nie zostały dotychczas opracowane. Autorka stara się wykazać zmiany jakie zachodziły w zbiorach wywołane prądami umysłowymi różnych okresów, jakiej treści książki gromadzili dominikanie, jak je opracowywali i udostępniali i w jakim stopniu z nich korzystali.

18 czerwca 1999 roku w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Opolu odbyło się podsumowanie konkursu *Biblioteka na wesoło*.

Konkurs adresowany był do uczniów klas III-VIII szkół podstawowych, czytelników bibliotek publicznych województwa opolskiego. Zadaniem uczestników było opisanie w sposób humorystyczny dowolnego – faktycznego lub wymyślnego – zdarzenia związanego z biblioteką, książkami, czytelnikami, imprezami bibliotecznymi itp.

W konkursie wzięły udział dzieci i młodzież z 35 placówek bibliotecznych stopnia podstawowego naszego województwa. Na konkurs wpłynęło 245 prac. Jury, pod przewodnictwem Wiesława Malickiego, znanego opolskiego poety, aforysty i satyryka oceniło walory humorystyczne, poprawność językową i stylistyczną prac. Uczestnikom podzielonym na dwie grupy wiekowe (grupa I – klasy III-V, grupa II – klasy VI-VIII) przyznano po trzy nagrody i dziesięć wyróżnień.

Grupa I:

- I. miejsce – Monika Raczek (MiGBP w Korfantowie, Filia w Przechodzie);
- II. miejsce – Joanna Pawlak (MiGBP w Zdzieszowicach);
- III. miejsce – Paweł Drynda (MBP w Opolu).

Grupa II:

- I. miejsce – Olga Bartosiewicz, Kinga Przybyła, Rafał Dambon (GBP w Tarnowie Opolskim);
- II. miejsce – Adrian Dziura (GBP w Łambinowicach, Filia w Wierzbiu);
- III. miejsce – Aneta Sankowska (GBP w Pokoju).

Na łamach „Pomagamy sobie w pracy” prezentujemy nagrodzone prace.

Bal książek

Bibliotekarz wyszedł z biblioteki. Zapadał już zmrok i wiatr zaczął wiać mocniej. W pomieszczeniu zapanowała martwa cisza. W środku nie było już nikogo, całą salę opanowały ciemności. Nagle ciszę przerwał jakiś dziwny głos dochodzący z górnego regału:

- Ej! Obudź się, to ja – powiedziała jedna z książek. Wstawaj! Już poszły tamte ufoludki, co mają tylko dwie ręce i to jeszcze bez napisów. jak oni się nazywają... budzie... pudzie?*
- Ludzie – powiedziała druga książka.*
- O właśnie. Ale nie tracmy czasu na rozmowę. Obudźmy resztę książek i przygotujmy zabawę, jakiej nigdy jeszcze nie było.*
- Świetny pomysł! Szkoda tylko, że bibliotekarz nie zapalił nam światła na noc i nie przygotował nic do jedzenia. Trudno, trzeba będzie samemu znaleźć coś dobrego.*
- Nie martw się, kartek i atramentu jest tu wiele, więc niczego nam nie zabraknie – mówiła pierwsza książka, schodząc powoli z półki. Gdy znalazła się już na podłodze zaczęła biec w stronę biurka. Zatrzymała się przy cienkiej, ledwo widocznej nitce, po której wspięła się na blat biurka. Znajdowało się tam wiele rzeczy, pośrodku nich stał niewielki dzwonek. Podeszła do niego i uderzyła kilka razy. W sali rozległ się głośny dźwięk. Wszystkie książki obudziły się.*
- Co się stało? – pytały chórem.*
- Wytlumaczę wam – powiedziała pierwsza książka i zaczęła mówić.*

– Obudziłam was po to, abyśmy urządzili wielką zabawę. Żebyśmy mogły rozruszać się po tym całodziennym siedzeniu na półkach.

Wszystkie książki chętnie zgodziły się i po chwili wszystko było już przygotowane. Rozpoczęła się wielka impreza. W programie były tańce, konkursy, jedzenie, gry, zawody i wiele innych atrakcji. Wszyscy tak dobrze się bawili, że nie zauważyli wschodzącego słońca. Nagle otwartą się drzwi. Przerażone książki szybko zaczęły wskakiwać na swoje regały. Jednak za dużo zjadły i nie zmieściły się na swoim miejscu. Gdy bibliotekarz wszedł, zobaczył je leżące na środku podłogi, lecz nie domyślił się niczego. Podniósł i położył je na innym regale.

(Paweł Drynda, klasa IV, Opole)

Wakacyjna biblioteka

Nadeszły wakacje i książki z różnych bibliotek wyjeżdżają na wakacje do Bibliolandii, gdzie odbywają się coroczne zabawy i różnego rodzaju konkursy. Przyjazd ten zorganizowało biuro podróży Sindbad, a między innymi przyjechały takie książki jak: Janko Muzykant, Nadworny grajek, Katarzynka, Magiczny Flet. Jako pierwszy w kategorii muzycznej wystąpi Janek, który podszedł do mikrofonu i gdy zagrał pierwszą nutę, struny skrzypiec zerwały się. Następne występy kończyły się podobnie np. w Katarzynce urwała się korba, a Flet zatkał się, natomiast Nadworny Grajek nie przyjechał na czas i nie wziął udziału w konkursie. Gdy miał zostać ogłoszony werdykt, zjawily się gangi z horrorów i zaktóciły wesołą zabawę, lecz szybka interwencja pogromców horrorów opanowała sytuację. W tym konkursie najlepiej wystąpił Janek Muzyk, który zagrał jedną nutę i otrzymał pierwsze miejsce, a inni uczestnicy nie zajęli żadnego miejsca, gdyż nie zegrali w ogóle, lecz żaden się nie smucił, przeciwnie po konkursie bawili się, tańczyli. Po skończonej zabawie książki wróciły do bibliotek, gdyż dzieci stęskniły się za nimi.

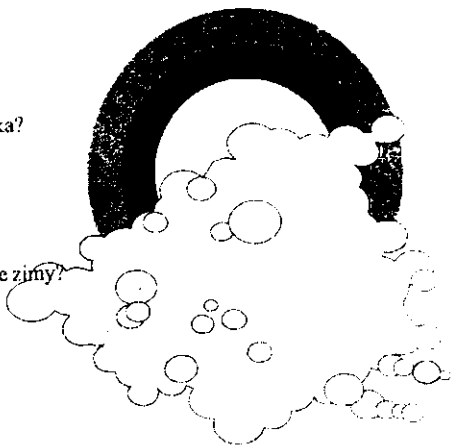
(Rafał Zmuda, Arek Sleziona, klasa VI, Nakło)

„Na wakacjach – odkryj świat wiedzy”

Zapraszamy do zabawy na szlak przygody.... z różnych dziedzin wiedzy.

Geografia

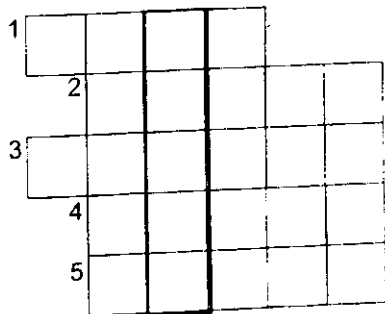
1. Jaki klimat mają kraje położone blisko równika?
 - a) zimny
 - b) gorący
 - c) polarny
2. Jaka strefa klimatyczna ma krótkie lata i długie zimy?
 - a) strefa sucha
 - b) strefa umiarkowana
 - c) strefa zimna
3. Jak nazywa się osoba, która wykonuje mapy?
 - a) architekt
 - b) kartograf
 - c) geometra
4. Na którym kontynencie panuje największy upał?
 - a) w Ameryce
 - b) w Europie
 - c) w Afryce Północnej
5. Odszukaj na mapie jedyne miasto w Polsce, które leży na dwóch wyspach, podaj nazwę miasta i nazwę tych wysp.

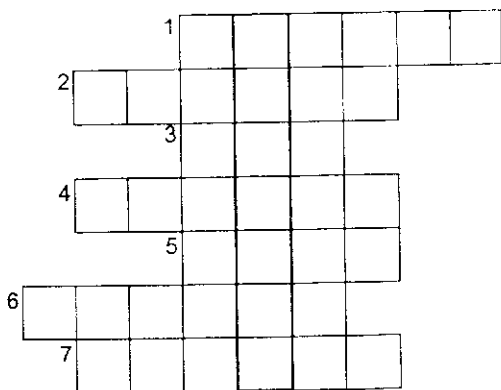
Książka

Rozwiąż krzyżówkę i podaj hasła:

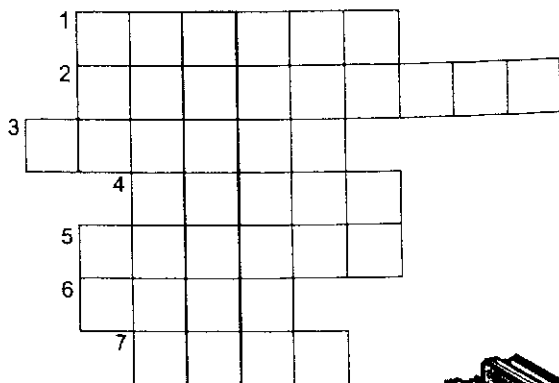
6. 1. najcieplejsza pora roku
2. resztki zamczyska
3. przysmak z ikry
4. wnęka w murze
5. pisemne lub ustne porozumienie

7. 1. drwina, szyderstwo
2. orkiestra ludowa
3. smużka z komina
4. rodzaj literacki
5. rów wokół twierdzy
6. świeża wiadomość
7. duchowny ewangelicki

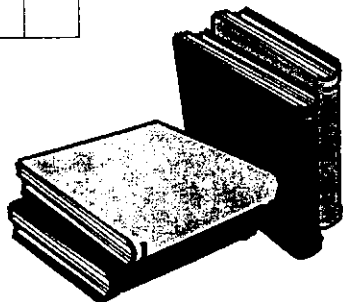

8. 1. kilim, tkanina ze wzorem, którą wiesza się na ścianie
2. wróżbita
3. moment
4. po oparzeniu
5. luźny, lekki ubiór do spania, złożony ze spodni i bluzy
6. rozpuszczalna kawa zbożowa produkowana w Opolu
7. sklepowy stół

9. W jakim kraju powstały pierwsze na świecie biblioteki:

- a) w Egipcie
- b) w Asyrii
- c) w Rzymie

językoznawstwo

10. Wyjaśnij znaczenie słów:

- a) elekcja
- b) przodek
- c) rząd
- d) turysta
- e) klimat
- f) paliwo

Przyroda

11. Dlaczego motyle siadają na kwiatach?

- a) jedzą płatki kwiatów
- b) zbierają pyłek
- c) zbierają nektar

12. Pszczoły poszukują w kwiatkach:

- a) nektaru i pyłku
- b) zapachu
- c) miodu

13. Odpowiedz – czy klimat lasów tropikalnych jest

- a) wilgotny
- b) zimny
- c) suchy

Sport

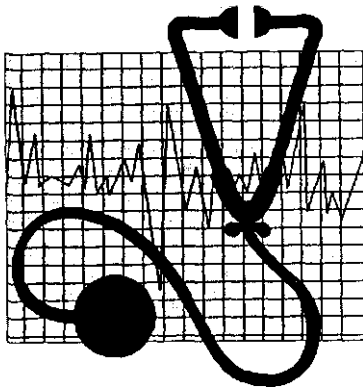
14. Jaki sport jest najbardziej popularny w Europie i Ameryce Południowej?

- a) tenis
- b) piłka nożna
- c) zapasy

15. Kiedy i gdzie odbyły się pierwsze igrzyska olimpijskie?

Medycyna

16. Czym zajmuje się:

- a) laryngolog
- b) dermatolog
- c) internista

17. Energię zawartą w pożywieniu mierzy się:

- a) w kaloriach
- b) w kilogramach
- c) w metrach

18. Kiedy masz pragnienie twój organizm mówi ci, że potrzebujesz:

- a) pożywienia
- b) wody
- c) sportu

ODPOWIEDZI:

1. **b** – gorący; 2. **c** – zimna; 3. **b** – kartograf; 4. **c** – Afryka Północna; 5. – miastem w Polsce, które leży na dwóch wyspach jest Świnoujście; wyspy Uznam i Wolin oddziela rzeka Świna; 6. 1 – lato; 2. – ruiny; 3. – kawior; 4. – nisza; 5. – umowa; hasło: Tuwim; 7. 1. – ironia; 2. – kapela; 3. – dym; 4. – dramat; 5. – fosa; 6. – nowina; 7. – pastor; hasło: Reymont; 8. 1. – makata; 2. – jasnowidz; 3 – chwila; 4. – bąbel; 5. – piżama; 6. – Inka; 7. – lada; hasło: książka; 9. **b** – w Asyrii. Za najdawniejszą wielką bibliotekę, której zbiory przetrwały do naszych czasów, uważa się bibliotekę Assurbanipala, króla Asyrii, utworzoną w VII w p.n.e. w stolicy państwa Niniwie; 10. **a** – wybór do parlamentu i innych organów państwa; **b** – osoba będąca poprzednikiem w rodzinie, plemienu, przodek po mieczu, po kądzieli, z ojca i matki; **c** – grupa ludzi kierujących państwem; **d** – osoba spędzająca wakacje z dala od domu, chcąc poznać dany kraj, region itp; **e** – typ pogody na określonym obszarze; **f** – substancja dostarczająca ciepła i energii, paliwem może być m.in. węgiel, olej, drewno, a także uran używany w elektrowniach atomowych; 11. **c** – zbierają nektar; 12. **a** – nektaru i pyłku; 13. **a** – wilgotny; 14. **b** – piłka nożna; 15. – prawie 3000 lat temu w Olimpii (Grecja); ponad 1000 lat w Grecji organizowano igrzyska co cztery lata; idea igrzysk odżyła dopiero w roku 1896, a jej inicjatorem był baron Pierre de Coubertin; 16. **a** – lekarz specjalista chorób gardła, nosa i uszu; **b** – lekarz specjalista zajmujący się chorobami skóry; **c** – lekarz specjalista chorób wewnętrznych (żółądka, jelit, wątroby itp.); 17. **a** – w kaloriach; 18. **b** – wody.

Ciekawskich, chcących odkryć tajemnice przyrody, poznać nowe wynalazki itp. odsyłamy do następujących książek popularyzatorskich:

- 1. Cutting S.: Jak żyją nasze zwierzęta. Warszawa 1995
- 2. Encyklopedia zwierząt. T. 1-6. Warszawa 1992
- 3. Człowiek i otoczenie. Warszawa 1991
- 4. Encyklopedia sportu. T. 1-2. Warszawa 1984
- 5. Youngson R.M.: Medycyna: słownik encyklopedyczny. Warszawa 1997

